

სხვადასხვანაირი ძმები – მცენარეთა და სოკოების გამოყენება გურიასა და რაჭაში

რაინერ ვ. ბუსმანი*, ნარელ ი. პანიაგუა სამბრანა, შალვა სიხარულიძე, ზაალ კიკვიძე, დავით ქიქოძე, დავით ჭელიძე, ქეთევან ბაცაცაშვილი, რობი ე ჰარტი

Repatriation - Research

თავდაპირველად გამოქვეყნდა (Bussmann, R.W., Paniagua Zambrana, N.Y., Sikharulidze, S., Kikvidze, Z., Kikodze, D., Tchelidze, D., Batsatsashvili, K., Hart, R.E. (2018). Unequal brothers – Plant and fungal use in Guria and Racha, Sakartvelo (Republic of Georgia), Caucasus. *Indian Journal of Traditional Knowledge* 17(1), 7-33).

აბსტრაქტი

გურია და რაჭა საქართველოს ისტორიული მხარეებია, განლაგებული დიდი კავკასიონის დასავლეთი ნაწილის სამხრეთი მაკროფერდობებსა (რაჭა) და მცირე კავკასიონის დასავლეთში შავი ზღვისკენ (გურია). ჩვენი შრომა სწავლობდა მცენარეთა ტრადიციულ გამოყენებას გურიასა და რაჭაში. სავსე სამუშაოები ჩატარდა 2014 და 2016 წლებში, ივნის-აგვისტოში. ნახევრად სტრუქტურირებული კითხვარებით გამოიკითხა 32 რესპონდენტი (10 ქალი და 22 კაცი), მათგან წინასწარი სიტყვიერი თანხმობის მიღების შემდეგ. კვლევის რეგიონში აღრიცხული იქნა 338 მცენარის სახეობა, რომლებიც 252 გვარსა და 101 ოჯახს ეკუთვნის და ოთხი მცენარე, რომელთა სახეობამდე გარკვევა ვერ მოხერხდა, ასევე 20 სოკოს სახეობა და კიდევ 15 სოკო, რომელთა სახეობამდე გარკვევა ვერ მოხერხდა, მთლიანობაში სულ ცოტა 16 გვარის და 16 ოჯახის სოკო. ამათგან, 223 სახეობა ველურად გროვდებოდა, 110 ბალ-ბოსტნებში მოყავდათ, ხოლო 56 გროვდებოდა როგორც ველურ ბუნებაში, ისე ბალ-ბოსტნებში. გამოყენებული მცენარეების სახეობები რეგიონის შიგნით უმთავრესად თანხვედრილი

იყო, ოდნავ მეტი იყო სხვაობები მცენარეთა გამოყენებაში. გარემოზე მორგების ანალიზმა აჩვენა, რომ ამ ცვალებადობის დიდი ნაწილი აიხსნება მონაწილეთა სოფლების მდებარეობით. ზღვის დონიდან სიმაღლე მნიშვნელოვნად ხსნიდა მცენარეთა სახეობების ორდინაციას, მაგრამ ვერ ხსნიდა სხვაობებს ამ მცენარეთა გამოყენებაში. მონაწილეთა სქესს არ ქონდა მნიშვნელობა არც მცენარეთა ორდინაციისთვის, არც მათი გამოყენების კატეგორიათა ორდინაციისთვის.

Correspondence

რაინერ ვ. ბუსმანი ¹, ნარელ ი. პანიაგუა სამბრანა², შალვა სიხარულიძე¹, ზაალ კიკვიძე³, დავით ქიქოძე¹, დავით ჭელიძე¹, ქეთევან ბაცაცაშვილი¹, რობი ე ჰარტი⁴

¹ბოტანიკის ინსტიტუტი და ბაკურიანის ალპიური ბოტანიკური ბაღი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ბოტანიკური ქუჩა 1, 0105 თბილისი
²Herbario Nacional de Bolivia, Instituto de Ecología - UMSA, Campus Universitario, Cota Cota Calle 27, La Paz, Bolivia

³ეთნობიოლოგიის და სოციო-ეკოლოგიის ინსტიტუტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქაქუცა ჩოლოყაშვილის გამზ. 5, 0162 თბილისი

⁴William L Brown Center, Missouri Botanical Garden, PO Box 299, St. Louis, Missouri 63166-0299, USA

*საკონტაქტო ავტორი, ელ.ფოსტა: rainer.bussmann@iliauni.edu.ge

Ethnobotany Research & Applications
20:52 (2020)

გასაღები სიტყვები: კავკასია, ეთნობოტანიკა, მცენარეთა გამოყენება, ტრადიციული ცოდნა, პოსტსაბჭოთა განვითარება

შესავალი

კავკასიის მსგავსი მითოლოგიური საბურველით გარსემორტყმული რეგიონი ევროპაში ცოტაა და, ასევე, ცოტაა რეგიონი, რომელიც ამავდროულად ინვედეს ბოტანიკოსებისა და ანთროპოლოგების დიდ ინტერესს. კავკასიის განსაზღვრა ერთმნიშვნელოვნად შეუძლებელია მისი ისტორიული, კულტურული, ეკონომიკური, რელიგიური და ეთნიკური მრავალფეროვნების გამო.

დიდი და მცირე კავკასიონის ქედები ქმნიან ბიოლოგიურად ერთ-ერთ ყველაზე მრავალფეროვან ცენტრს, სადაც ადამიანებმა ისტორიაში პირველად დაიწყეს ბევრი მცენარის მოხმარება და სადაც მინათმომქმედების ისტორია სულ ცოტა 8,000 წელს ითვლის. ბერძენი ისტორიკოსი ჩ.წ.-მდე V საუკუნეში წერდა, რომ ბევრი და ყველანაირი მოდგმის ხალხი ცხოვრობს კავკასიაში, ხოლო სტრაბონი ჩ.წ. პირველ საუკუნეში იტყობინებოდა 70 “ტომის” არსებობას ამ რეგიონში, რომელთაგან თითოეულს თავისი ენა ჰქონდა. რომელიც მემატეიანე პლინიუს უფროსი წერდა, რომ რომაელებს 130 თარჯიმანი სჭირდებოდათ კავკასიაში საქმეების სანარმოებლად. სომხური და ქართველური (რომელსაც ქართულიც ეკუთვნის) ენების მსოფლიოში უძველეს ოჯახებს ეკუთვნის (Bussmann 2017). ეს დაუჭერებელი მრავალფეროვნება და რეგიონის მნიშვნელობა, მაგალითად, როგორც აბრეშუმის გზის ერთ-ერთი მონაკვეთისა, აისახება მცენარეთა გამოყენებაზეც და, მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი მცენარე მთელს კავკასიაში გამოიყენება, მის სხვადასხვა რეგიონში განვითარდა მცენარეული რესურსების განსხვავებული გამოყენების მრავალგვარი ხერხი ბევრი სხვადასხვა მიზნით, საკვები იქნება ეს, სამკურნალო, ნაკეთობებისთვის თუ სხვა. ეკოსისტემების დიდი მრავალფეროვნება, რასაც ეფუძნება უზარმაზარი ბოტანიკური მრავალფეროვნება, მცენარეთა გამოყენების უძველესი დროიდან მომდინარე პრაქტიკა, აქ მოსახლეთა გასაოცარი სტუმართმოყვარეობა კავკასიას აქცევს ეთნობოტანიკოსთა საოცნებო მხარედ. მიუხედავად იმისა, რომ

ეთნობოტანიკური კვლევა ამ მხარისათვის უცხო არაა, 1940 წლის შემდეგ გამოქვეყნებული ლიტერატურა ძალიან ცოტაა (Kordzakhia and Javakhishvili 1961).

გურია და რაჭა საქართველოს ისტორიული მხარეებია, განლაგებული დიდი კავკასიონის დასავლეთი ნაწილის სამხრეთი მაკრო-ფერდობებსა (რაჭა) და მცირე კავკასიონის დასავლეთში შავი ზღვისკენ (გურია) (Kordzakhia and Javakhishvili 1961; (ნახ. 1). რაჭისა და განსაკუთრებით გურიის ჰავა შავი ზღვიდან მონაბერი დასავლეთის ნოტიო ქარების გავლენით ყალიბდება. გურიის ბარი წარმოადგენს კოლხეთის დაბლობის ნაწილს, ხოლო ჩრდილო-აღმოსავლეთი გურია მცირე კავკასიონის კალთებზე შეფენილი. რაჭისა და გურიის მცენარეულობა მოიცავს ბარისა და მთის ტყეებს, სუბალპურ, ალპურ, სუბნივალურ და ნივალურ ზონებს და ხასიათდება მცენარეულობის ვერტიკალური სარტყლიანობის დასავლეთ კავკასიური, ანუ კოლხური ტიპით (Gagnidze R & Davitadze 2000; Zazanashvili *et al.* 1999). მოსახლეობის უმრავლესობა მეთყველებს ქართულად, რომელიც იბერიულ-კავკასიურ ენების ოჯახს მიეკუთვნება და, ასევე, ადგილობრივ კილოკავებზე — გურულზე და რაჭულზე (Vhikobava 1986; Beridze *et al.* 2003).

ბოლო წლებში, თანამედროვე ეთნობოტანიკური ცოდნა კავკასიის რეგიონისა დიდად გაიზარდა (Bussmann 2017). დღესდღეობით, შედარებით ეთნობოტანიკურ კვლევას დაახლოებით ქვეყნის ნახევარი აქვს მოცული, მათ შორისაა სვანეთი და ლეჩხუმი (Bussmann *et al.* 2014, 2016a), სამცხე-ჯავახეთი (Bussmann *et al.* 2017a,b), ასევე მაღალმთიანი რეგიონები, როგორცაა თუშ-ფშავ-ხევსურეთი (Bussmann *et al.* 2016b, 2017c), არსებობს კვლევის ამ ნაწილის სინთეზური მიმოხილვაც (Bussmann *et al.* 2016c).

ამ შრომაში ჩვენ ვაგრძელებთ საქართველოს მცირედ შესწავლილ რეგიონებში მცენარეების ტრადიციული გამოყენების აღწერას, რისთვისაც შევარჩიეთ გურია და რაჭა. ჩვენი ჰიპოთეზა შემდეგი იყო: (1) მცენარეების ცოდნა მეტია ზღვის დონიდან მაღლა მდებარე, იზოლირებულ სოფლებში, (2) ბალ-ბოსტნების გაშენებას უფრო ზღვის დონიდან დაბალ სიმაღლეებზე მისდევნ.

ნახ. 1. კვლევის რეგიონის რუკა

მასალა და მეთოდები

ეთნობოტანიკური გამოკითხვა

საველე სამუშაოები ჩატარდა 2014 (ქვემო რაჭიდან ნაწილობრივ ლეჩხუმის მხრის) და 2016 წლების ივლის-აგვისტოში. ნახევრად სტრუქტურირებული კითხვარებით გამოკითხა 32 მონაწილე (10 ქალი და 22 კაცი), წინასწარი სიტყვიერი ინფორმირებული თანხმობის მიღების შემდეგ. მონაწილეები შეირჩეოდა ჯაჭვური მეთოდით და ვცდილობდით დაგვეცვა ბალანსი ასაკობრივ ჯგუფებსა (25-96 წ.) და სქესს შორის. მაგრამ მონაწილეთა უმრავლესობა მაინც 50 წელზე უხვეს იყო, რადგან საქართველოს მივარდნილ სოფლებში ძალიან ცოტაა ახალგაზრდები. ყველა გამოკითხვა ჩატარდა მონაწილის სახლსა და ბოსტანში, ქართულად და ადგილობრივ დიალექტებზე. ბაღ-ბოსტნის მცენარეები გამოიყენებოდა საუბრის დასაწყისად, ველური მცენარეების სახელები კი თავისუფალი ჩანერით აღირიცხებოდა. ტყის (ანუ ველური) და ბაღ-ბოსტნის (ანუ შინ მოყვანილი) მცენარეები ირკვეოდა ადგილობრივ, არსებული ლიტერატურის მიხედვით (Flora of Georgia Committee 1971-2011; Makashvili 1952-1953), ნიმუშები გროვდებოდა და ინახება საქართველოს ეროვნულ ჰერბარიუმში (TBI). ყველა სახეობის ნომენკლატურა მისდევს

Tropicos (Angiosperm Phylogeny Group 2009). სოკოების ნომენკლატურა მისდევს MycoBank-ს (<http://www.mycobank.org>). მცენარეთა ქართული დასახელებების სტანდარტად ვიყენებდით მაყაშვილის ბოტანიკურ ლექსიკონს (Makashvili 1991).

სტატისტიკური ანალიზი

რეგიონებს შორის თანხვედრა — მცენარეები და მათი გამოყენება ვენის (Venn) ანუ იოლერის (Euler) დიაგრამები გამოხატავენ მცენარეებსა და მათი გამოყენების კატეგორიებს სხვადასხვა კუთხეებსა და სოფლებში. წრებით და მათი თანაკვეთებით შემოხაზული ფართობი დაახლოებით უჩვენებს გამოკითხულთა რაოდენობას, სტრესის სიდიდე მიუთითებს რამდენად უახლოვდება ეს გამოთვლები ჩანერით მიღებულ შედეგებით სიდიდეებს (Wilkinson 2011).

მონაწილეთა დაშორება

მცენარეები და მათი გამოყენება მონაწილეთა დაშორებას ვითვლიდით არამეტრული მრავალგანზომილებიანი მასშტაბირებით ორდინაციის ორ, მცენარეებისა და მათი გამოყენების, მატრიცებში. პირველ მატრიცაში სვეტები

წარმოადგენენ მცენარეებს, მეორეში კი ამ მცენარეების გამოყენების კატეგორიებს. მიღებულ ორდინაცია ერთმანეთთან ახლოს განალაგებს იმ მონაწილეებს, რომლებიც ერთსა და იმავე მცენარეებს და მათი გამოყენების მსგავს კატეგორიებს ასახელებენ. შემდეგ, ორდინაციის ამ სივრცეებს მოვარგებდით სხვადასხვა გარემო ვექტორებს (სოფლის სახელი, მისი სიმაღლე ზღვის დონიდან) და ფაქტორებს (სქესი, ასაკობრივი ჯგუფი), რომ გვენახა, რომელი ვექტორი ან ფაქტორი ახსნის კარგად მონაწილეთა განლაგებას ორდინაციულ სივრცეებში. დაშორებებს ვითვლიდით ბრეი-კურტისის ინდექსით, ხოლო მორგების მნიშვნელოვნებას ვითვლიდით რანდომიზაციის (999-ჯერ) ტესტით. ანალიზისთვის ვიყენებდით R პროგრამის პაკეტ Vegan-ს (Oksanen et al. 2015).

მონაწილეთა კონსენსუსის ფაქტორი
მონაწილეთა კონსენსუსი (IFC) მოცემული გამოყენების კატეგორიისთვის (UC) გამოითვლებოდა როგორც გამოყენების ჩანაწერების რაოდენობას (UR) (ერთი მცენარის გარკვეული მიზნით გამოყენება) გამოკლებული ტაქსონთა რაოდენობა (t) და გაყოფილი გამოყენების ჩანაწერთა რაოდენობას გამოკლებულ 1-ზე

$$(N_{UR} - N_t) / (N_{UR} - 1)$$

სახეობები რანჟირდებოდა სამი ინდექსის მიხედვით: (i) კულტურული მნიშვნელოვნება (CI): მონაწილეთა რიცხვი, რომლების მოცემული სახეობას ახსენებდა გამოყენების მოცემულ კატეგორიაში, გაყოფილი მონაწილეთა რიცხვზე, რომლებიც ამ სახეობას ახსენებდნენ. შემდეგია გამოყენების მრავალფეროვნება (UD), ესაა შანონის ინდექსი გამოთვლილი გამოყენების კატეგორიებისთვის. ამ გამოთვლებისთვისაც ვიყენებდით R პროგრამის პაკეტ Vegan-ს (Oksanen et al. 2015). ვითვლიდით ასევე გამოყენების სიდიდეს (UV): ესაა მოცემული სახეობის ჩანაწერთა ჯამი გაყოფილი გამოკითხულ მონაწილეთა საერთო რაოდენობაზე რეგიონში .

შედეგები

აღრიცხული იქნა 338 მცენარის სახეობა, რომლებიც 252 გვარსა და 101 ოჯახს ეკუთვნიან და ოთხი მცენარე, რომელთა სახეობამდე გარკვევა ვერ მოხერხდა, ასევე 20 სოკოს სახეობა და კიდევ 15 სოკო, რომელთა სახეობამდე გარკვევა ვერ მოხერხდა,

მთლიანობაში სულ ცოტა 16 გვარის და 16 ოჯახის სოკო. ამათგან, 318 სახეობა გარკვეული დანიშნულებით გამოიყენებოდა, 20 სახეობა კი, რომლებიც მონაწილეებმა გამოიციენეს და ადგილობრივი სახელი ჩაგვანერინეს, უკვე აღარ გამოიყენებოდა. გამოყენებული სახეობებიდან, 223 სახეობა ველურად გროვდებოდა, 110 ბალ-ბოსტნებში მოყავდათ, ხოლო 56 გროვდებოდა როგორც ველურ ბუნებაში, ისე ბალ-ბოსტნებში (ცხრილი 1). გამოყენები კატეგორიებში ყველაზე ხშირი იყო საკვებად (194 სახეობა, 94 ბალში და 61 ტყისა და საძოვრების, 38 ორივეგან – ბუნებაშიც და ბალ-ბოსტნებშიც) და სამკურნალოდ (122 სახეობა, 20 ბალ-ბოსტანში, 79 ტყესა და საძოვრებზე, 23 კი ორივეგან).

სახეობებისა და მათი გამოყენების კატეგორიების უმრავლესობა მთელს საკვლევ რეგიონში გვხვდებოდა, განსხვავებული სახეობები და მათი გამოყენების უნიკალური ჩანაწერები შეგროვდა ბახმარო-ბაისურასა და ქვედა თლუღის მიდამოებში – ზღვის დონიდან ყველაზე მაღლა მდებარე პუნქტებში (ცხრილი 2). გურიისა და რაჭის ყველა რეგიონში მცენარეთა და მათი გამოყენების თანხვედრა მაღალი იყო (ნახ. 2).

ძალიან დიდი იყო მცენარეების სახეობებისა და მათი გამოყენების თანხვედრა თავად პროვინციებს შორის – გურიისა (ნახ. 3A-C) და რაჭის (ნახ. 4A) შიგნით. მიუხედავად ამისა, მონაწილეთა პასუხები გარკვეულწილად დამოკიდებული იყო გეოგრაფიულ მდებარეობაზე. გურიაში, მონაწილეთა სოფლის სიმაღლე ზღვის დონიდან (ნახ. 3B, $r^2 = 0.54$, $p = 0.001$) და სოფლების იდენტობა (თუ გურიის ან რაჭის რა ნაწილში მდებარეობს) (ნახ. 3C, $r^2 = 0.32$, $p = 0.001$) მნიშვნელოვნად ხსნიდა მცენარეთა ორდინაციას. სიმაღლე ზღვის დონიდან არ იყო მნიშვნელოვანი ამხსნელი ფაქტორი გამოყენების კატეგორიების შემთხვევაში (ნახ. 3E, $r^2 = 0.22$, $p = 0.04$), მაგრამ მონაწილეთა სქესი მნიშვნელოვანი იყო (ნახ. 3F, $r^2 = 0.28$, $p = 0.003$). რაჭაში მონაწილეების პასუხები ერთმანეთთან ახლო ჯგუფდებოდა და, მიუხედავად სხვადასხვა რაიონიდან (RA1, RA2, RA3) მიღებული მსგავსი პასუხებისა, მდებარეობა და სიმაღლე ზღვის დონიდან მნიშვნელოვნად ხსნიდნენ მცენარეთა სახეობების ორდინაციას (ნახ. 4B, $r^2 = 0.59$, $p = 0.01$; $r^2 = 0.66$, $p = 0.007$). გამოყენების კატეგორიები კი ბევრად უფრო ცვალებადი იყო და არ იხსნებოდა მნიშვნელოვნად რომელიმე გარემოს ან დემოგრაფიული ფაქტორით (ნახ. 4C,D).

ცხრილი 1 — გურიასა და რაჭაში გამოყენებული მცენარეები; (გუ) = მხოლოდ გურიაში (რა) = მხოლოდ რაჭა-ლეცხუმში					
ლათინური	ქართული	ადგილობრივი სახელი	გამოყენება	გამოყენებული ნაწილი	საიდან
Actinidiaceae					
<i>Actinidia callosa</i> Lindl.	კივი		საკვები	ნაყოფი	ტყე
Adoxaceae					
<i>Sambucus ebulus</i> L.	ანწლი		საკვები, სამკურნალო, საქონლის საკვები	ნაყოფი, ღერო, ფესვი	ტყე
<i>Sambucus nigra</i> L.	დიდგულა	თხიფსელა	მშენებლობა, საკვები, ნაკეთობები	ნაყოფი, ღერო	ტყე
<i>Viburnum lantana</i> L.	უზანი	თურსა	მშენებლობა, კულტურული	ღერო	ტყე
<i>Viburnum opulus</i> L.	ძახველი	ჯახველი, ჯახხველა		ნაყოფი, ღერო	ტყე
Agaricaceae					
<i>Agaricus arvensis</i> Schaeff. (რა)	ქამა		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
<i>Agaricus campestris</i> L. (რა)	მინდვრის სოკო		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
<i>Lycoperdon</i> sp. (რა)	ფშუკურა	მჩუანა	სამკურნალო	ნაყოფსხეული	ტყე
Aloaceae					
<i>Aloe barbadensis</i> Mill. (გუ)	ალოე		სამკურნალო	ფოთოლი	ბაღ-ბოსტ.
Amanitaceae					
<i>Amanita caesarea</i> (Scop.) Pers. (რა)	ნიყვი		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Amaranthaceae					
<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	ჭიჭლაყა	ჭიჭლაყა, რუხვეფერია, წითელი ფხალი, ლიხანა ფხალი	საკვები, დეკორატიული	ფოთოლი, მთელი მცენარე	ტყე, ბაღ-ბოსტ.
<i>Beta vulgaris</i> L.	ჭარხალი		საკვები	ფოთოლი, ძირხვენა	ბაღ-ბოსტ.
<i>Beta vulgaris</i> L. ssp. <i>cicla</i> (L.) Moq.	ჭარხალი	წითელი ფხალი	საკვები	ფოთოლი	ბაღ-ბოსტ.
<i>Chenopodium album</i> L.	ნაცარქათამა	ქათანაცარა	საკვები	ფოთოლი	ტყე
Amaryllidaceae					
<i>Allium ascalonicum</i> L. (გუ)	სოხვი		საკვები	ყლორტი	ბაღ-ბოსტ.
<i>Allium cepa</i> L.	ხახვი		საკვები	ფოთოლი, ძირხვენა	ბაღ-ბოსტ.
<i>Allium fistulosum</i> L.	ჭლაკვი	სოხვი	საკვები	ფოთოლი, ძირხვენა	ბაღ-ბოსტ.

<i>Allium ursinum</i> L. (გუ)	ღანძილი	ოლენა	საკვები	ყლორტი	ტყე
<i>Allium victorialis</i> L.	მთის ღანძილი	ოლენა, ტყინიორა	საკვები	ყლორტი	ტყე
<i>Galanthus</i> sp.	თეთრყვავილა	მთის შროშანი, საპყორინე	საკვები, სამკურნალო	ძირხვენა, ფოთოლი	ტყე
<i>Leucojum aestivum</i> L. (გუ)	ცხენისკბილა		კულტურული	ფოთოლი, ფესვი	ტყე
Amaryllidaceae sp. 1 (გუ)		პრასი, ხახვი	საკვები	მთელი მცენარე	ბალ-ბოსტ.
Amaryllidaceae sp. 2 (გუ)		რუსულა ნიორი	საკვები	მთელი მცენარე	ბალ-ბოსტ.
Annonaceae					
<i>Annona cherimola</i> Mill. (გუ)	ანონა		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
Apiaceae					
<i>Agasyllis latifolia</i> (Bieb.) Boiss. (რა)	დუცი		საკვები	ფოთოლი	ტყე
<i>Anethum graveolens</i> L.	კამა	რუსული კამა?	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Anthriscus cerefolium</i> (L.) Hoffm. (გუ)	ჭყიმა მხალი	ჭყიმაფხალი	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Anthriscus sylvestris</i> L. (რა)	ჭყიმი	მანარა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Apium graveolens</i> L.	ნიახური	დიდინიახური	საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Astrantia maxima</i> Pall.	ვარსკვლავა	ეგირი, თესიგირ, ინგირი	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Chaerophyllum aureum</i> L.	ყინტორა	ძენწკლია	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Coriandrum sativum</i> L.	ქინძი		საკვები	ფოთოლი, ყლორტი, თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Daucus carota</i> L. (გუ)	ფერისცვალა	სიქილონჯა	საკვები	მთელი მცენარე	ტყე
<i>Daucus carota</i> L. ssp. <i>sativus</i>	სტაფილო		საკვები	ძირხვენა	ბალ-ბოსტ.
<i>Eryngium caeruleum</i> M.Bieb.	ლურჯი ნარი	ლურჯეკალა	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	დიდი კამა	ცერეცო	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Heracleum</i> sp.	დიყი	მდიყი, მდუსი, ჩილახარცილა	საკვები, ვეტერინ.	ფოთოლი, ღერო	ტყე
<i>Hippomarathrum microcarpum</i> Petrov. (რა)	ქარქვეტა		სამკურნალო	ნაყოფი	ტყე
<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Fuss.	ოხრახუმი	მაკიდო	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Pimpinella anisum</i> L. (რა)	ანისული		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Sanicula europea</i> L. (რა)	ქრისტესბეჭედა		ალარ გამოიყენება	ალარ გამოიყენება	ტყე
Apiaceae sp. (რა)	კამა, ქინძი, ნიახური, ოხრახუმი	ინგირი, ცერეცო, მაკიდო	საკვები, სამკურნალო	მთელი მცენარე	ტყე
<i>Xanthogalum purpurascens</i> Avé-Lall. (რა)	ჯოჭი	ქურქუნდელი	საკვები	ღერო	ტყე

Aquifoliaceae					
<i>Ilex colchica</i> Pojarjk.	ბაძგი	ჭყორი, ბაძგნარი, წყაბაძა	მშენებლ., ნაკეთობები, ცხოველის საკვები	ღერო, ფოთოლი	ტყე
Araceae					
<i>Arum</i> sp. (რა)	ნიუკა	დაჭრილა, ქალაკოდა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
Araliaceae					
<i>Hedera colchica</i> (K. Koch) K. Koch	სურო		ცხოველი საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
Araucariaceae					
<i>Araucaria araucana</i> (Molina) K. Koch (გუ)	არაუკარია		დეკორატიული	მთელი მცენარე	ბალ-ბოსტ.
Aristolochiaceae					
<i>Aristolochia</i> sp.	კატაყვერა	ძირმწარა	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
Aspleniaceae					
<i>Asplenium trichomanes</i> L. (რა)	მამასწარა		სამკურნალო	ფოტოლი	ტყე
Asteraceae					
<i>Achillea millefolium</i> L.	ფარსმანდუკი	კრავისკუდა, მელაკუდა	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.	ამბროზია		ცხოველის საკვები	ღერო, მთელი მცენარე	ბალ-ბოსტ., საძოვარი
<i>Arctium lappa</i> L. (გუ)	ოროვანდი		სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
<i>Artemisia absinthium</i> L.	ავშანი		სამკურნალო, ვეტერინ.	ფოთოლი	ტყე
<i>Artemisia dracunculus</i> L.	ტარხუნა		საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Artemisia vulgaris</i> L. (გუ)	ჭორთკუდა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Bidens tripartida</i> L. (გუ)	ორკბილა	ხოზიკა	სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
<i>Calendula officinalis</i> L.	გულყვიტელა	ნარგიზელა	სამკურნალო	ყვავილი	ბალ-ბოსტ.
<i>Centaurea</i> sp. (რა)	ხახვისთავა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Cichorium intybus</i> L.	ვარდკაჭაჭა	ხაპრაი, ულენელა, ულენავა	საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი, ფესვი	ტყე
<i>Cirsium incanum</i> (S.G. Gmel.) Fisch. ex M. Bieb	თეთრი ნარი	გლიხორხა	სამკურნალო, ნაკეთობა	ბოჭკო, ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Cynara cardunculus</i> L. (გუ)	არტიშოკი		საკვები	ყვავილი	ბალ-ბოსტ.
<i>Echinacea</i> sp. (გუ)	ეჟინაცეა		სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
<i>Helianthus annuus</i> L. (გუ)	მზესუმზირა		საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Helianthus tuberosus</i> L. (გუ)	ხმატურა		საკვები	ძირხვეწა	ტყე
<i>Helichrysum</i> sp.	ნეგო, უკვდავა	ბებრიძონძა	სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე

<i>Inula helenium</i> L. (რა)	კულმუხო		სამკურნალო	ფოთოლი, ფესვი	ტყე
<i>Lactuca sativa</i> L.	სალათა	სალათის ფოთოლი	საკვები	ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Lactuca serriola</i> L. (გუ)	ნარკოკობა	ჭინჭახა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Matricaria chamomilla</i> L. (რა)	გვირილა		სამკურნალო	ყვავილი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Petasites vulgaris</i> Desf.	ბუერა	ბურღვა, ბარამბო, გვირილა, დიმელა	ცხოველის საკვები, საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ღერო	ტყე
<i>Pyrethrum macrophyllum</i> Willd. (გუ)	გვირილა		ცხოველის საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Senecio platyphyllus</i> DC. (გუ)	ხარისშუბლა	ხბოსშუბლა, კიტრა, ბულღავა	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Senecio</i> sp. (გუ)	ჰუერა		შხამიანი	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Serratula quinquefolia</i> Bieb. ex Willd. (რა)	ირმისმხალა	საღვერავი	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn. (გუ)	ბაყაყურა		სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill.	ღიჭა	ღენჭო	ცხოველის საკვები, საკვები	ნორჩი ფოთოლი და ყლორტი, ფოთოლი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Stenactis annua</i> (L.) Cass. ex Less. (რა)	ცხენისკუდა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Stevia</i> sp. (გუ)	სტევია		საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Tagetes patula</i> L.	ხავერდა	იმერული ზაფრანა, ყვითელი ყვავილი	საკვები	ყვავილი	ბალ-ბოსტ.
<i>Taraxacum officinale</i> Wigg. (გუ)	ბურბუშელა	ბაბუნვერა	საკვები	ფოთოლი	ტყე
<i>Tussilago farfara</i> L.	ვირისტერფა	ჯორისტერფა	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
Berberidaceae					
<i>Berberis vulgaris</i> L. (რა)	კონახური	მამჟაველა, მჟაუნა	საკვები	ნაყოფი, ფოთოლი	ტყე
Betulaceae					
<i>Alnus barbata</i> C.A. Mey.	მურყანი	თხელი, თხემლა, ხმელა, რთხმელა	მშენებლ., სამკურნალო, ნაკეთობები, ვეტერინ.	ნაყოფი, ფოთოლი, ღერო	ტყე
<i>Alnus incana</i> (L.) Moench	ნაცარა მურყანი	რთხმელა	მშენებ., შეშა	ღერო	ტყე
<i>Betula litwinowii</i> Doluch.	არყი		მშენებ., შეშა, ნაკეთობები	ღერო, ტოტები	ტყე
<i>Betula medwediewii</i> Regel (გუ)	არყი	არყიფერა	ნაკეთობები	ღერო, ტოტები	ტყე
<i>Betula pendula</i> Roth (გუ)	არყი		ნაკეთობები	ღერო	ტყე
<i>Carpinus caucasica</i> Grossh.	რცხილა	ცხემლა, რცხმელა	ცხოველის საკვები, მშენებლ., ნაკეთობები, შესა	ფოთოლი, ღერო	ტყე

<i>Corylus avellana</i> L. / <i>C. pontica</i> K. Koch.	თხილი	კახა, ნემსა	მშენებლ., ნაკეთობები, საკვები	ღერო, ნაყოფი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
Bignoniaceae					
<i>Campsis</i> sp. (გუ)	კამპსისი	დიდგულა, ლობიოს ხე, ტეკომარია,	მშენებლ., ორნამენტ.	ღერო, მთელი მცენარე	ტყე, ბალ-ბოსტ.
Boletaceae					
<i>Boletus edulis</i> Bull. (რა)	დათვისოკო		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Boraginaceae					
<i>Myosotis</i> sp. (რა)	კესანე	თიკნისყურა, კურდღლისსაკნატუნო	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Symphytum caucasicum</i> M. Bieb. (გუ)	ლაშქარა	შალდაყი	სამკურნალო	ფესვი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Trachystemon orientalis</i> (L.) G. Don (რა)	ანჩხლა	ანჩხლი	ნაკეთობები	ფოთოლი	ტყე
Brassicaceae					
<i>Armoracia rusticana</i> G. Gaertn., B. Mey. & Scherb. (გუ)	პირშუშხა	ხრენი	საკვები	ძირხვენა	ბალ-ბოსტ.
<i>Brassica oleracea</i> L.	კომბოსტო	კეჟერა, კეჟერა ფხალი, შავი ფხალი	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Brassica rapa</i> var. <i>rapa</i> L. (გუ)	თაღგამურა		საკვები	ძირხვენა	ბალ-ბოსტ.
<i>Capsella bursa-pastoris</i> L. (რა)	წინმატურა	ხარიკბილა, ხარიკრიჭა, მარწყვაბალახა	საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Dentaria</i> sp. (რა)	ტყის ბოლოკა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Lepidium sativum</i> L. (გუ)	წინმატი		საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Raphanus sativus</i> L. var. <i>major</i>	ბოლოკი	შავი ბოლოკი	საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ძირხვენა	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Raphanus sativus</i> L. var. <i>niger</i>	შავი ბოლოკი		სამკურნალო	ძირხვენა	ბალ-ბოსტ.
Buxaceae					
<i>Buxus colchica</i> Pojark. (გუ)	ბზა		მშენებლ.	ღერო	ტყე
Campanulaceae					
<i>Campanula glomerata</i> L. (რა)	დილხამი		საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Campanula lactiflora</i> Bieb.	კენკეშა	დონდოლა, მუყუდო, საფურცქვენელა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Campanula latifolia</i> L.	ალოშა	დონდოლა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Campanula rapunculoides</i> L. (რა)	მაჩიტა	ჩიტითავა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე

Cannabaceae					
<i>Cannabis sativa</i> L. (გუ)	კანაფი		საკვები, სამკურნალო, ნაკეთობები	ფოთოლი, ყვავილი, თესლი, ღერო	ბალ-ბოსტ.
<i>Humulus lupulus</i> L.	სვია		საკვები, სამკურნალო	ნაყოფი, ფოთოლი, ყლორტი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
Cantharellaceae					
<i>Cantharellus cibarius</i> Fr. (რა)	მიქლიო	მიქეალ, მიქლივი	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Caprifoliaceae					
<i>Lonicera</i> sp. (გუ)	ცხრატყავა	თხიფსელა, თხიმსელა	მშენებლ.	ღერო	ტყე
Caryophyllaceae					
<i>Silene lacera</i> Steven (რა)	ქვიშამხალი		საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Silene sibirica</i> (L.) Pers. (გუ)		ოლენა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
Cephalotaxaceae					
<i>Cephalotaxus harringtonia</i> (Knight ex J. Forbes) K. Koch (გუ)		ცეფაპოტაქსუსი	დეკორატიული	მთელი მცენარე	ბალ-ბოსტ.
Colchicaceae					
<i>Colchicum</i> sp. (გუ)	სათოვლია	ენძელა	სამკურნალო	ფესვი	ტყე
Commelinaceae					
<i>Tradescantia</i> sp. (გუ)	ჭორტანა	უკვდავა	სამკურნალო	მთელი მცენარე	ბალ-ბოსტ.
Convolvulaceae					
<i>Convolvulus arvensis</i> L. (რა)	ხვართელა		ცხოველთა საკვები, საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალი
Cornaceae					
<i>Cornus mas</i> L.	შინდი	შვინდი	საკვები, ნაკეთობები	ნაყოფი, ღერო	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Swida australis</i> (C.A. Mey.) Pojark ex Grossh.	შინდანლა		საკვები, ნაკეთობები	ტოტები, ფოთოლი, ფესვი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
Crassulaceae					
<i>Crassula</i> sp. (გუ)	მსუქანა		სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
<i>Sempervivum caucasicum</i> Rupr. ex Boiss. (გუ)	კლდისვაშლა		სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
Cucurbitaceae					
<i>Cucumis sativus</i> L.	კიტრი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.

<i>Cucurbita pepo</i> L.	გოგრა	ბამბისხაპი, კომიეხაპი, ქესტანა, ყაბაყი, ხაპერა, ხაპი; (ჭიშები: თათრულიკვახი, მწარეხაპა, მწარეხაპი, უკანოკვახი, ხაპერა, ხოკერაკვახი).	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Cucurbita pepo</i> L. var. <i>giramontia</i> (რა)	ყაბაყი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl. (გუ)	ლაგენარია	მწარეკვახი	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
Cupressaceae					
<i>Juniperus depressa</i> Raf. ex Mc Murtrie (რა)	ღვია	ღრუკაკალი	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
Dioscoreaceae					
<i>Tamus communis</i> L.	ძაღლის სატაცური	მიხელთა	აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
Dipsacaceae					
<i>Cephalaria gigantea</i> (Ledeb.) Bobrov (რა)	სკიპალო	უროტეხა, გოგშო	საკვები, სამკურნალო, ნაკეთობები	ფოთოლი, ყლორტი, ღერო	ტყე
Dryopteridaceae					
<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott. (გუ)	ტაბელა		დეკორატიული	მთელი მცენარე	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Dryopteris oreades</i> Fomin (გუ)	ტაბელა		დეკორატიული	მთელი მცენარე	ტყე, ბალ-ბოსტ.
Ebenaceae					
<i>Diospyros lotus</i> L.	ხურმა	ცუნახუმრა(ვარიანტები: პატარა ხაშია ხუმრა, ხაშიახუმრა, ხაშიახუმრა, კარალიოკი)	საკვები, სამკურნალო	ნაყოფი, ყვავილი, ტოტები,ფესვი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
Eleagnaceae					
<i>Hippophaë rhamnoides</i> L. (რა)	ქაცვი	ტყრინი	აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
Equisetaceae					
<i>Equisetum arvense</i> L.	შვიტა	დათვისფანჩარა, (ვარიანტები: დათვიბალახა, ვირიძუა, ნაძვაბალახი)	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე

Ericaceae					
<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L.	მაღალი მოცვი	ლუდი მოცვი, მოცვი, მიცვიმაღალი	საკვები, სამკურნალო	ნაყოფი, ფოთოლი	ტყე
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	მოცვი	მთის მოცვი, მოდგინარი	საკვები, სამკურნალო	ნაყოფი, ფოთოლი	ტყე
Euphorbiaceae					
<i>Aleurites moluccanus</i> (L.) Willd. (გუ)	ლუმბანგი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Euphorbia macroceras</i> Fisch. & C.A. Mey. (გუ)	რძიანა	რძიარძია	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
Fabaceae					
<i>Cicer arietinum</i> L. (გუ)	მუხუდო		საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Galega orientalis</i> Lam. (გუ)	ხბოშუბლა		სამკურნალო	მთელი მცენარე	ტყე
<i>Glycine max</i> (L.) Merr.	სოია	იაპონია	საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Lathyrus roseus</i> Steven (რა)	არჯაკელი	ზერჩო	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Phaseolus sativus</i> L.	ლობიო	გრძელილობიო; ვარიანტები: ბათუმურა, დაბალილობიო, კუტილობიო, სარისლობიო	საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Pisum sativum</i> L. (გუ)	ბარდა		საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Psoralea acaulis</i> Steven ex M. Bieb. (გუ)	დათვიმრანყვა	ჭიგლიგე	ვეტერინ.	ფესვი	ტყე
<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	რობინია	აკაცია, ცრუაკაცია	მშენებლ. ცხოველთა საკვები, საკვები, შეშა, ნაკეთობები	ქერქი, ღერო, ნორჩი ყლორტი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Trifolium</i> sp. (გუ)	სამყურა		საკვები	ფოთოლი	ტყე
<i>Trigonella caerulea</i> (L.) Ser.	ულუმბო	შამბრიკა, უცხო სუნელი	საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Vicia faba</i> L.	ცერცვი		საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Vigna angularis</i> (Willd.) Ohwi & H. Ohashi (გუ)	აზუკი	საკადრისა	საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
Fagaceae					
<i>Castanea sativa</i> Mill.	ნაბლი		მშენებლ., შეშა, ნაკეთობები, საკვები	ღერო, ნაყოფი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	წიფელი		მშენებლ., შეშა, ნაკეთობები, საკვები	ღერო, ნაყოფი	ტყე
<i>Quercus iberica</i> Steven ex M. Bieb. (რა)	მუხა		მშენებლ., შეშა, ნაკეთობები	ღერო	ტყე
<i>Quercus pontica</i> C. Koch & K. Koch	პონტოს მუხა		მშენებლ., შეშა, ნაკეთობები	ღერო	ტყე

<i>Quercus</i> sp.	მუხა	ტოტა	მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე
Fistulinaceae					
<i>Fistulina hepatica</i> (Schaeff.) With. (რა)	ხის სოკო	გვიძელა	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
FUNGI					
<i>Alnus barbata</i> fungus (გუ)	მურყნის სოკო		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 33 (რა)	სოკო 33		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 34 (რა)	სოკო 34		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 35 (რა)	სოკო 35		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 36 (რა)	სოკო 36		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 38 (რა)	სოკო 38		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 41 (რა)	სოკო 41		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 43 (რა)	სოკო 43		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 44 (რა)	სოკო 44		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 45 (რა)	სოკო 45		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 46 (რა)	სოკო 46		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 47 (რა)	სოკო 47		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 48 (რა)	სოკო 48		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 49 (რა)	სოკო 49		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Fungus sp. 52 (რა)	სოკო 52		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Gentianaceae					
<i>Centaurium erythraea</i> Rafn. (რა)	ასისტავა		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Gentiana cruciata</i> L. (რა)	ჯვრისებრი ნაღველა		ალარ გამოიყენება	ალარ გამოიყენება	ტყე
<i>Gentiana septemfida</i> Pall. (რა)	ნაღველა		ალარ გამოიყენება	ალარ გამოიყენება	ტყე
Geraniaceae					
<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér. ex Aiton (რა)	სავარცხელა	ბატიფეხა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Geranium</i> sp. (რა)	ნემსინვერა	ოქროსბეჭედა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
Grossulariaceae					
<i>Ribes biebersteinii</i> Berl. ex DC (რა)	მოცხარი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Ribes grossularia</i> L. (რა)	მოცხარი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Ribes nigrum</i> L.	შავი მოცხარი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Ribes rubrum</i> L. (რა)	წითელი მოცხარი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Ribes</i> sp.	მოცხარი	სმაროდინა	საკვები	ნაყოფი	ტყე
<i>Ribes uva-crispa</i> L. (რა)	ხურტკმელი	ხურტკმელა	საკვები	ნაყოფი	ტყე
Guttiferae					
<i>Hypericum perforatum</i> L.	კრაზანა		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე

Helleboraceae					
<i>Helleborus caucasicus</i> R. Br.	ხარისძირა		სამკურნალო, ვეტერინ.	აღარ გამოიყენება	ტყე
Hyacinthaceae					
<i>Ornithogalum</i> sp. (გუ)	ძალღნიორა	ჩიტისთავა	საკვები	მთელი მცენარე	ტყე
<i>Scilla siberica</i> Andrews (გუ)	ცისთვალა	ჩიტითვალა, ქუტიფხალი, ნიგვზისძირა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
გასარკვევი					
სახეობა 1 (გუ)		ჩიაჩუა	სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
სახეობა 2 (გუ)		კაკია (პატარა ფოთოლით)	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
სახეობა 3 (გუ)		ფრთაშეჭრილა, მინდვრისფხალა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
სახეობა 4 (გუ)			ნაკეთობები	ღერო	ბალ-ბოსტ.
Juglandaceae					
<i>Juglans mandshurica</i> Maxim. (გუ)	პეკანი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Juglans regia</i> L.	კაკალი	ნიგოზი	საკვები, მშენებლ., ნაკეთობები	ნაყოფი, ღერო	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Pterocarya pterocarpa</i> (Michx.) Kunth ex Iljinsk. (გუ)	ლაფანი		საკვები	ნაყოფი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
Lamiaceae					
<i>Clinopodium vulgare</i> L. (გუ)	მოპიტნაო		საკვები	ფოთოლი	ტყე
<i>Lamium album</i> L.	ჭინჭრის დედა	ყვავილოვანი ჭინჭარა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Leonotis leonurus</i> (L.) R. Br.	ლომისყურა	ლეონოტისი	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Leonurus quinquelobatus</i> Gilib. var. <i>caucasicus</i> Krestovsk. (რა)	შავბალახა		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Melissa officinalis</i> L. (გუ)	ბარამბო	კამპლაბალახი, კამპლისბალახი	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	ტყის პიტნა	ვირიპიტნა	საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Mentha pulegium</i> L.	პიტნა		საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Mentha</i> sp.	პიტნა		საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Mentha x piperita</i> L.	ბალის პიტნა	პიტნა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Ocimum basilicum</i> L.	რეჰანი	სამკვლავი, სამტრამი	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Origanum vulgare</i> L. (რა)	თავშავა		საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე

<i>Rosmarinus officinalis</i> L. (გუ)	როზმარინი		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Salvia glutinosa</i> L. (რა)	სალბი		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Salvia verticillata</i> L. (რა)	დაჯირა	ყვანჩალა	საკვები, ცხოველთა საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Satureja hortensis</i> L.	ქონდარი		საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Satureja laxiflora</i> C. Koch (გუ)	ველური ქონდარი		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Satureja spicigera</i> Boiss	ქონდარი		საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Stachys</i> sp. (გუ)	დედაფუტკარა		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Teucrium</i> spp. (რა)	კუტი ბალახი		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Thymus caucasicus</i> Willd. ex Benth. (გუ)	ბეგქონდარა	ქონდარი	საკვები, სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
<i>Ziziphora serpyllacea</i> M. Bieb. (რა)	ურცი		საკვები	ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.
Lauraceae					
<i>Laurus nobilis</i> L. (გუ)	დაფნა		საკვები	ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Persea americana</i> Mill. (გუ)	ავოკადო		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
Lepiotaceae					
<i>Macrolepiota procera</i> (Scop.) Springer	წეროსწვივა	ცერცეო, ხარხუშა, ცერა	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Linaceae					
<i>Linum usitatissimum</i> L. (გუ)	სელი		საკვები, ნაკეთობები	თესლი, ღერო	ბალ-ბოსტ.
Lycopodiaceae					
<i>Lycopodium annotinum</i> L. (რა)	ლიკოპოდიუმი	მგლის ფეხი	სამკურნალო	სპორები	ტყე
Lythraceae					
<i>Lythrum salicaria</i> L. (რა)	ცოცხმაგარა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Punica granatum</i> L. (გუ)	ბროწეული		საკვები	ნაყოფი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
Magnoliaceae					
<i>Liriodendron tulipifera</i> L. (გუ)	ხეტიტა		ორნამენტ.	მთელი მცენარე	ბალ-ბოსტ.
<i>Magnolia</i> sp. (გუ)	მაგნოლია		ორნამენტ.	მთელი მცენარე	ბალ-ბოსტ.
Malvaceae					
<i>Alcea rosea</i> L. (რა)	ბალის ტუხტი	რუსული მოლოქა	საკვები	ფოთოლი	ტყე
<i>Gossypium barbadense</i> L. (გუ)	ბამბა		ნაკეთობები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Malva sylvestris</i> L. / <i>M. neglecta</i> L.	ბალბა	მოლოქა, მოლოქი, დუხტიმოლოქი	საკვები	ფოთოლი	ტყე
<i>Tilia caucasica</i> Rupr.	ცაცხვი	ფარა	ცხოველთა საკვები; მშენებლ.; საკვები; შეშა; სამკურნალო; ნაკეთობები	ყვავილი, ფოთოლი, ღერო, ნორჩი ფოთოლი	ტყე

Melanthiaceae						
<i>Veratrum lobelianum</i> Bernh. (გუ)	შხამა	ხაპურაკა	ვეტერინ.	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე	
Moraceae						
<i>Ficus carica</i> L.	ლელვი	ჩიტლელვი, თეთრლელვა, შავლელვა	საკვები, სამკურნალო, ვეტერინ.	ნაყოფი, ფოთოლი	ტყე, ბალ-ბოსტ.	
<i>Morus alba</i> L.	თუთა	ბჟოლა	ცხოველთა საკვები, მშებებლობა, საკვები, ნაკეთობები	ფოთოლი, ნაყოფი, ღერო	ტყე	
Morchellaceae						
<i>Morchella esculenta</i> (L.) Pers (რა)ხარისფაშვა			საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე	
Musaceae						
<i>Musa x paradisiaca</i> L. (გუ)	ბანანი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.	
Myrtaceae						
<i>Acca sellowiana</i> (O. Berg.) Burret (გუ)	ფეიხოა		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.	
<i>Eucalyptus saligna</i> Sm. (გუ)	ევკალიპტი		სამკურნალო	ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.	
Oleaceae						
<i>Fraxinus excelsior</i> L.	იფანი	კოპიტი	მშენებლ., შეშა ნაკეთობები	ღერო	ტყე	
<i>Ligustrum vulgare</i> L. (რა)	კვიდო		ნაკეთობები	ღერო	ტყე	
<i>Syringa vulgaris</i> L. (გუ)	იასამანი		სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე	
Oxalidaceae						
<i>Avrrhoa carambola</i> L. (გუ)	კარამბოლი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.	
Papaveraceae						
<i>Chelidonium majus</i> L.	ქრისტესისხლა		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე	
Passifloraceae						
<i>Passiflora incarnata</i> L. (გუ)	პასიფლორა		სამკურნალო	ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.	
Physalacriaceae						
<i>Armillariella mellea</i> (Vahl) P. Kumm (რა)	მანჭკვალა		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე	
Phytolaccaceae						
<i>Phytolacca americana</i> L. (გუ)	ჭიაფერა		საკვები	ნაყოფი	ტყე	
Pinaceae						
<i>Abies nordmanniana</i> (Steven) Spach	სოჭი	ჩიხრი, ცველა	მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე	
<i>Picea orientalis</i> (L.) Peterm.	ნაძვი	ცველა	მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე	
<i>Pinus kochiana</i> Klotzsch ex K. Koch	ფიჭვი	ნაძვი, კატარი, ცველა	მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე	

Plantaginaceae					
<i>Plantago lanceolata</i> L.	მრავალძარღვა		სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
<i>Plantago major</i> L.	მრავალძარღვა		სამკურნალო, საკვები	ფოთოლი	ტყე
Pleurotaceae					
<i>Pleurotus ostreatus</i> (Jacq.) P. Kumm. (რა)	ხეთამხალი	ხის სოკო, ჭყუბლა	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Pluteaceae					
<i>Pluteus cervinis</i> (Schaeffer Fr.) P. Kumm. (რა)	ირმის რქა		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Poaceae					
<i>Bambusa</i> sp. (გუ)	ბამბუკი		საკვები, სამკურნალო	ყლორტი, ღერო	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers. (გუ)	კლარტა		ცხოველთა საკვები	ყლორტი, ღერო	ბალ-ბოსტ.
<i>Digitaria sanguinalis</i> (L.) Scop. (გუ)	ლაკარტია	ოკნატო	ცხოველთა საკვები	ყლორტი, ღერო	ბალ-ბოსტ.
<i>Festuca varia</i> Haenke (რა)	წივანა		ცხოველთა საკვები, ნაკეთობები	ფოთოლი, ღერო	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Hordeum vulgare</i> L. (რა)	ქერი		საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Molinia litoralis</i> Host (გუ)	ისლი		მშენებლ.	ღერო	ტყე
<i>Nardus stricta</i> L. (რა)	ძიგვა		ცხოველთა საკვები	ფოთოლი, ღერო	ტყე
<i>Panicum crus-calli</i> L. (გუ)	ბურჩხა	ჯალაყინი	ცხოველთა საკვები, საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Panicum milanjanum</i> Rendle	ფეტვი		საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Setaria glauca</i> (L.) P. Beauv. (გუ)	ძურწა	თრიესკუდა	ცხოველთა საკვები	ყლორტი, ღერო	ტყე
<i>Setaria italica</i> (L.) P. Beauv. (გუ)	ღომი	ფეტვი	საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Sorghum bicolor</i> (L.) Moench (გუ)	სორგო		საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Triticum aestivum</i> L. (რა)	ხორბალი		საკვები	თესლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Zea mays</i> L.	სიმინდი	ბატიბუტი, ტკურასიმინდი	საკვები, სამკურნალო, ნაკეთობები	თესლი, სამტვრეები, ყლორტი	ბალ-ბოსტ.
Polygonaceae					
<i>Polygonum alpinum</i> All. (რა)	წართხალი		სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
<i>Polygonum aviculare</i> L. (გუ)	მატიტელა		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Polygonum carneum</i> C. Koch	დვალურა	დვარულა, მატიტელა	სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი, მთელი მცენარე	ტყე
<i>Polygonum glabrum</i> Willd.	ბოსტნის წალიკა	სვინტრი	აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე

<i>Polygonum hydropiper</i> L. (გუ)	წალიკა	ჩაღანდარი	ცხოველთა საკვები	ყლორტი, ღერო	ტყე, ბაღ-ბოსტ.
<i>Rumex alpinus</i> L. (გუ)	მთის ღოღო	კიტრაკიტრი, ოღვალო, კოკომჟავა, ღვალო	ცხოველთა საკვები, სამკურნალო	ყვავილედ, ფოთოლი, ყლორტი, ღერო	ტყე
<i>Rumex</i> sp.	ღოღო		საკვები	ფოთოლი	ტყე
Polypodiaceae					
<i>Polypodium vulgare</i> L. (რა)	კილამურა	კილამორა	საკვები, სამკურნალო	ფესვი	ტყე
Portulacaceae					
<i>Portulaca oleracea</i> L.	დანდური	სუქანა	საკვები	ყლორტი	ტყე
Primulaceae					
<i>Cyclamen</i> sp. (გუ)	ყორივარდა		სამკურნალო	გორგლები	ტყე
<i>Cyclamen vernum</i> Sweet (რა)	ყორივარდა	კვარაკუნჩხა, კანალ-კუნულა	სამკურნალო	გორგლები	ტყე
<i>Lysimachia</i> sp. (რა)	ხახვთესლა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Primula macrocalyx</i> Bunge (რა)	ფურისულა	თიკნიყურა, ფილისუნა, ფირისულა	საკვები, სამკურნალო	ყვავილი, ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Primula woronowii</i> Losinsk. (რა)	ფურისულა		საკვები	ფოთოლი	ტყე
Psathyrellaceae					
<i>Coprinopsis atramentaria</i> (Bull.) Redhead, Vilgalys & Moncalvo (რა)	სილიო	მელანა	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Pteridaceae					
<i>Pteris cretica</i> L. (გუ)	გვიმრა		სამკურნალო. ვეტერინ.	ფესვი, ღერო	ტყე
Ramariaceae					
<i>Ramaria flava</i> (Schaeff.) Quél. (რა)	საჩერელა		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Ranunculaceae					
<i>Clematis vitalba</i> L.	კატაბარდა	ინგრიხე, ციცაბალბა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Ranunculus repens</i> L. (გუ)	ბაია	ნიახურა	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Thalictrum foetidum</i> L. (რა)	სამატლე		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
Rhamnaceae					
<i>Frangula alnus</i> Mill. (რა)	ხეჭრელი	ლუკუმფხა	მშენებლ., სამკურნალო, ნაკეთობები	ქერქი, ღერო	ტყე
<i>Rhamnus imeretina</i> Booth Petz. & Kirchn. (რა)	იმერული ხეჭრელი	გოგოსა, დათვინიგობა, ხეშავი	საკვები, სამკურნალო	ნაყოფი	ტყე
<i>Ziziphus spina-christi</i> (L.) Desf. (გუ)	უნაბი		დეკორატიული	მთელი მცენარე	ბაღი

Rhododendraceae					
<i>Rhododendron caucasicum</i> Pall.	დეკა			ფოთოლი	ტყე
<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	იელი	იელა, შქერი	მშენებლ., სამკურნალო, ვეტერინ.	ფოთოლი, ღერო	ტყე
<i>Rhododendron ponticum</i> L.	შქერი		მშებლ., საკვები, სამკურნალო, ნაკეთობები	ფოთოლი, ღერო	ტყე
Rosaceae					
<i>Agrimonia eupatoria</i> L. (რა)	ბირკავა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Alchemilla</i> spp. (რა)	მარმუჭი		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Aruncus vulgaris</i> Raf.	მეკენძალა	მეჭეხი	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Crataegus</i> sp. "შავი" (რა)	კუნელი	კურნელა	სამკურნალო	ნაყოფი	ტყე
<i>Crataegus</i> sp. "წითელი" (რა)	კუნელი	კურნელა	სამკურნალო	ნაყოფი	ტყე
<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. (რა)	შავი კუნელი		საკვები, სამკურნალო	ნაყოფი	ტყე
<i>Crataegus</i> sp. (რა)	კუნელი	კუნელა	სამკურნალო, ნაკეთობები	ნაყოფი, ღერო	ტყე
<i>Cydonia oblonga</i> L.	კომში	ბია, მახრჩობელა, ვაშლა	საკვები, სამკურნალო	ნაყოფი, ყვავილი, ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl. (გუ)	იაპონური ზღმარტლი	მუშმალა	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Filipendula vulgaris</i> Moench (რა)	ქაფურა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Fragaria vesca</i> L.	მარწყვი		საკვები	ნაყოფი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Fragaria x ananassana</i> Duchesne ex Rozier	ხენდრო	მარწყვი	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
		ჭიშები: ანტონოვკა, ბროცკა, ბუკისვაშლი, გოლდენი, დემირა, თეთრივაშლი, კეხურა, ლიმონისვაშლი,			
<i>Malus domestica</i> L.	ვაშლი	მიჩურინის ვაშლი, ნაცარა, სამეფო, სანეფო, სახაჭუნა, სენაპი, შამპანსკი ვაშლი, შამპანური, შაფრანი, ცარსკი, ერასტის ვაშლი, ხაზარულა, ლეჩხუმის სინაპი ყინული, წითელი,	საკვები, ნაკეთობები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.

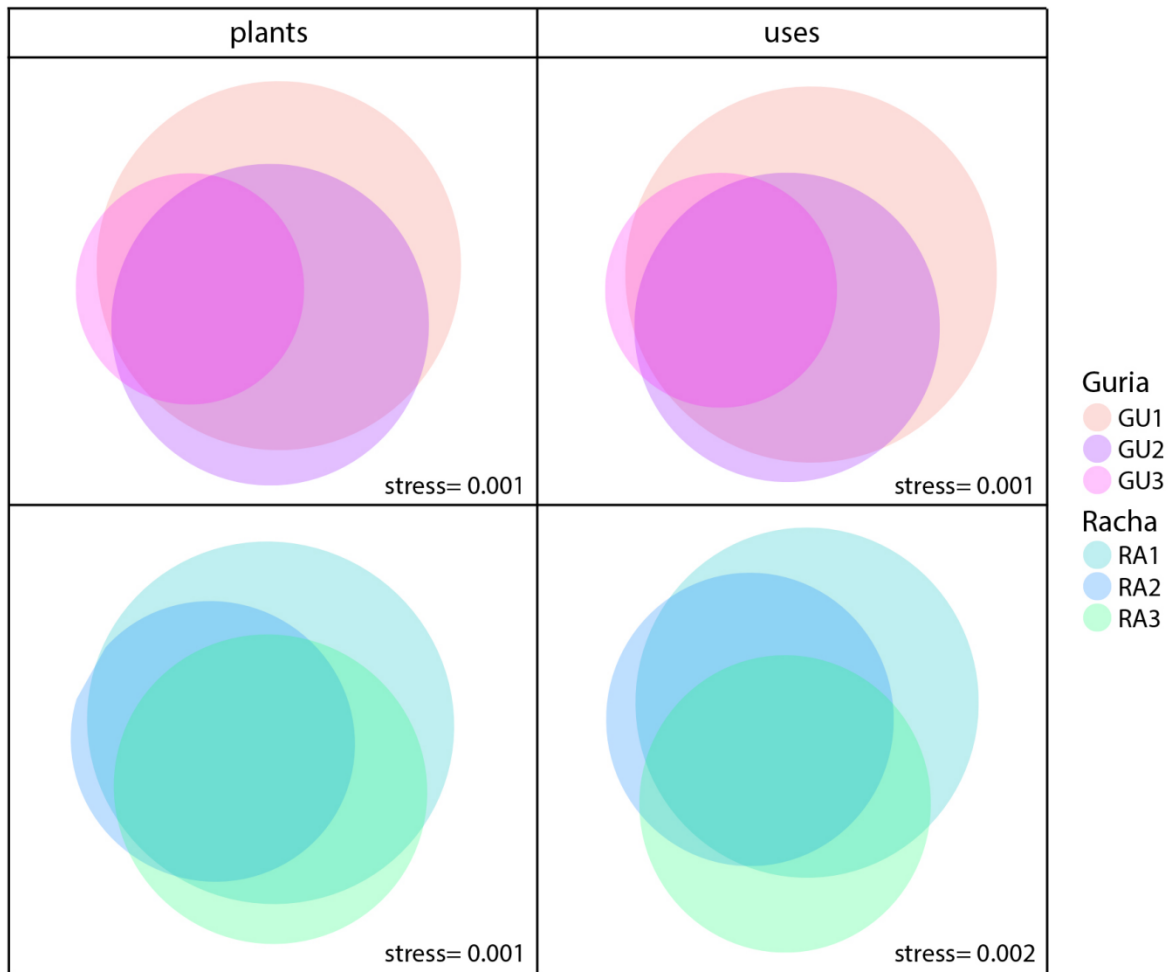
<i>Malus orientalis</i> Uglizk.	მაჯალო	პანტა ვაშლი	საკვები, სამკურნალო	ნაყოფი	ტყე
<i>Malus pumila</i> Mill. var. <i>paradisiaca</i> C.K. Schneid. (გუ)	სამოთხის ვაშლი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Mespilus germanica</i> L.	ზღმარტლი	სხმარტლი	საკვები	ნაყოფი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Potentilla erecta</i> (L.) Raeusch. (გუ)	მარწყვაბალახა		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Potentilla reptans</i> L. (გუ)	მარწყვაბალახა		სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
<i>Prunus armeniaca</i> L. (გუ)	გარგარი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Prunus avium</i> (L.) L.	ბალი	ჯიშები: ალიქმალიქა, ბიმბილა, თათრულა, თეთრიბალი, კახამბალი, მაგარაბალი, შავიბალი, შამბალა	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Prunus avium</i> (L.) L. var. <i>silvestris</i>	ბალამწარა	მწარებალი, შამბალა	კულტ., საკვები	ტოტი, ნაყოფი, ყლორტი	ტყე
<i>Prunus cerasus</i> L.	ალუბალი	ვიშნაბალი	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	ტყემალი	ჯიშები: გულდედავას ტყემალი, კორკიმელი, ოტური	საკვები	ნაყოფი	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Prunus insititita</i> L.	ლოღნოშო	ლოღნაშო	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Prunus laurocerasus</i> L.	წყავი		საკვები, სამკურნალო, ნაკეთობები, შეშა	წყოფი, ყლორტები, ფოთოლი, ღერო	ტყე, ბალ-ბოსტ.
<i>Prunus padus</i> L. (გუ)	შოთხვი		საკვები	ნაყოფი	ტყე
<i>Prunus persica</i> (L.) Batsch	ატამი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Prunus spinosa</i> L.	კვრინჩხი		საკვები	ნაყოფი	ტყე
<i>Prunus vachuschtii</i> Bregaze (რა)	ალუჩა		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Prunus x domestica</i> L.	ქლიავი	ჯიშები: თეთრი ქლიავი, თეთრიხილა, ოტორა, ოტურე, ოტური, ღოღნაშო, შავქლიავი, ჭანჭური	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Pyracantha coccinea</i> M. Roem. (რა)	ჩიტავაშლა	სირვაშლა	საკვები	ნაყოფი	ტყე
<i>Pyrus caucasica</i> Fed.	პანტა	პანტამსხალი, კვაჭიჭამსხალი	საკვები, სამკურნალო, ნაკეთობები	ნაყოფი, ფოთოლი, ღერო	ტყე

		ანასეულის მსხალი, ბამბამსხალი, ბიამსხალი, გელოურა, გულაბი, ვარკეჯული, თავრეჭული, თათრულა, კაცითავა, კაცისთავე, კვაჭიჭამსხალი, კვიჭები, კვიჭიჭამსხალი, მოდღვრისმსხალი, ნაცარა, ნიკადო, საზამთრო, საკვირკობო, სასელა, სასერო ანუ საივანობო მსხალი, საყვითლიამსხალი, სესელა, ფრანგულა, კაიფერა, ხეჭეჭურა, ხეჭეჭური			
<i>Pyrus communis</i> L.	მსხალი		საკვები, სამკურნალო, ნაკეთობები	ნაყოფი, ფოთოლი, ღერო	ბალ-ბოსტ.
<i>Rosa</i> sp.	ასკილი		სამკურნალო, საკვები	ნაყოფი	ტყე
<i>Rubus fruticosus</i> L.	მაყვალი	ბარდი, უეკლო მაყვალი	საკვები	ნაყოფი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Rubus ideaus</i> L.	ჟოლო		საკვები	ნაყოფი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Rubus</i> sp. (რა)	მაყვალი		საკვები	ნაყოფი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
<i>Shepherdia</i> sp. (რა)	ქაცვი		საკვები	ფოთოლი	ტყე
<i>Sorbus aucuparia</i> K. Koch	ცირცელი	ჭნავი, ჭკნავი	მშენებლ., სამკურნალო	ნაყოფი, ღერო	ტყე
<i>Sorbus caucasigena</i> Kom.	ცირცელი	ჭნავი, ჭკნავი	სამკურნალო	ნაყოფი	ტყე
<i>Sorbus torminalis</i> Crantz.	თამელი		სამკურნალო	ნაყოფი	ტყე
<i>Rosaceae</i> sp. (გუ)	გასარკვევი სახეობა	ათამი, თექმალი	საკვები	ნაყოფი	ტყე
Rubiaceae					
<i>Coffea arabica</i> L. (გუ)	ყავა		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
Ruscaceae					
<i>Ruscus hypophyllum</i> L. (გუ)	ძმერხლი		ცხოველთა საკვები	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე
Russulaceae					
<i>Lactarius deliciosus</i> (L. Fr.) S.F. Grey (რა)	მჭადა	ჭადო	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე

<i>Lactarius piperatus</i> (L.) Pers. (რა)	არყა სოკო	ფაჭაჭი	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
<i>Russula adusta</i> (Pers.) Fr. (რა)	ჩოხაშავა		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
<i>Russula rosea</i> Pers. (რა)	წითლიო		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Rutaceae					
<i>Citrus limon</i> (L.) Burm. f. (გუ)	ლიმონი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Citrus reticulata</i> Blanco (გუ)	მანდარინი		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Ruta graveolens</i> L. (გუ)	ტეგანი	ტეგანი	სამკურნალო	ღერო	ტყე
Salicaceae					
<i>Populus</i> sp. (გუ)	ვერხვი		მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე
<i>Populus tremula</i> L. (GU)	ვერხვი		მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე
<i>Salix alba</i> L. (RA)	ტირიფი	ძენა	მშენებლ., სამკურნალო, ნაკეთობები	ღერო, ქერქი	ტყე
<i>Salix caprea</i> L. (RA)	მდგნალი	ჭიჭუნი, ძენა	მშენებლ., სამკურნალო, ნაკეთობები	ღერო, ქერქი	ტყე
Sapindaceae					
<i>Acer campestre</i> L.	ნეკერჩხალი		მშებელობა, შეშა, ნაკეთობები	ღერო	ტყე
<i>Acer laetum</i> C.A. Mey. (რა)	ქორაფი	ლეკა	მშებელობა, შეშა, ნაკეთობები	ღერო	ტყე
<i>Acer platanoides</i> L. (გუ)	ლეკი		მშებელობა, შეშა, ნაკეთობები	ღერო	ტყე
<i>Acer pseudoplatanus</i> L. (გუ)	ლეკი		მშებელობა, შეშა, ნაკეთობები	ღერო	ტყე
<i>Acer</i> sp.	ნეკერჩხალი	ლეკენჩხალა, ლეკა, ლეკი	მშებელობა, შეშა, ნაკეთობები	ღერო	ტყე
Scrophulariaceae					
<i>Digitalis ferruginea</i> L.	ფუტკარა		სამკურნალო, ვეტერინ.	ფოთოლი, ყლორტი, მთელი მცენარე	ტყე
<i>Scrophularia lateriflora</i> Trautv. (რა)	შავნამალა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
Simaroubiaceae					
<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle (გუ)	ხემყრალი	ქოთია ხე	მშენებლ.	ღერო	ტყე
Smilacaceae					
<i>Smilax excelsa</i> L.	ეკალიჭი	ბარდი, ეკალა, ძიგურა	საკვები, სამკურნალო	ნორჩი ყლორტები	ტყე
Solanaceae					
<i>Capsicum annuum</i> L.	წინაკა	მწარე წინაკა	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Capsicum annuum</i> L. ტკბილი	ბულგარული წინაკა		საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.

<i>Datura stramonium</i> L. (გუ)	ლემა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Hyoscyamus niger</i> L. (გუ)	ლენცოვა		აღარ გამოიყენება	აღარ გამოიყენება	ტყე
<i>Lycopersicum esculentum</i> L.	პომიდორი	პამიდორი	საკვები	ნაყოფი, ნორჩი ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Nicotiana tabacum</i> L. (GU)	ნეკო		კულტ.	ფოთოლი	ბალ-ბოსტ.
<i>Physalis alkekengi</i> L. (GU)	ონტკოვა		საკვები	ნაყოფი	ტყე
<i>Solanum melongena</i> L.	ბადრიჯანი	პატრიჯანი	საკვები	ნაყოფი	ბალ-ბოსტ.
<i>Solanum nigrum</i> L.	ძალყურძენა		სამკურნალო	ნაყოფი, ფესვი	ტყე
<i>Solanum tuberosum</i> L.	კარტოფილი		საკვები	ძირხვენა	ბალ-ბოსტ.
Staphyleaceae					
<i>Staphylea colchica</i> Steven	ჯონჯოლი		საკვები	ნორჩი ყლორტები	ტყე, ბალ-ბოსტ.
Strophariaceae					
<i>Hypholoma fasciculare</i> (Huds.) P. Kumm. (რა)	ჰიფოლომა	მეტხატული	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Suillaceae					
<i>Suillus granulatus</i> (L.) Roussel (რა)	დუმასოკო		საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Taxaceae					
<i>Taxus baccata</i> L.	უთხოვარი	ურთხელი, ურთხმელი, ურთხველა	მშენებლ., საკვები, ნაკეთობები	ნაყოფი, ღერო	ტყე
Taxodiaceae					
<i>Cryptomeria japonica</i> (Thunb. ex L. f.) D. Don (გუ)	კრიპტომერია	კლინტომერია	მშენებლ.	ღერო	ბალ-ბოსტ.
Thymeleaceae					
<i>Daphne mezereum</i> L.	მაჯალვერი	ჯანჯალმურა	სამკურნალო	ფოთოლი	ტყე
Tricholomataceae					
<i>Lepista sordida</i> (Schumach.) Singer (რა)	ღრუბელა	მელნისძირა, მელანო	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
<i>Tricholoma portentosum</i> (Fr.) Quél. (რა)	შავჩოხა	თაგუნა	საკვები	ნაყოფსხეული	ტყე
Ulmaceae					
<i>Ulmus elliptica</i> C. Koch (რა)	თელა		მშენებლ., ნაკეთობები	ღერო	ტყე
<i>Ulmus glabra</i> Huds. (გუ)	თელა		მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე
<i>Ulmus</i> sp. (რა)	თელა		მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე
<i>Zelkova serrata</i> Makino (გუ)	ძელქვა		მშენებლ., შეშა	ღერო	ტყე

Urticaceae					
<i>Urtica dioica</i> L.	ჭინჭარი	ჭიმჭარი	ცხოველთა საკვები; საკვები; შეშა; სამკურნალო	ფოთოლი, ყლორტი	ტყე, ბალ- ბოსტ.
Valerianaceae					
<i>Valeriana officinalis</i> L.	კატაბალახა	კატაპარია	სამკურნალო	ფესვი	ტყე
Violaceae					
<i>Viola</i> sp.	ია	იაია	საკვები	ფოთოლი, ყლორტი, მთელი მცენარე	ტყე
Vitaceae					
<i>Vitis vinifera</i> L	ვაზი	ყურძენი, ვენახი, ალადასტური, კამური, კაჭიჭი, მოლდავურა, მტევანდიდი, ნოვე, ოცხანური, საფერავი, ტრედისფეხა, უშრომელა, ფრანგულა კაჭიჭი, შავიკამური, ჩხავერი, ცივანი, ცოლიკაური, ცხენისძუძუ, ქეიშვილი, ჭუმუტა, ჯუმუტი, ჯანი	საკვები; შეშა; სამკურნალო	ნაყოფი, ფოთოლი, ღერო	ბალ-ბოსტანი
Woodsiaceae					
<i>Mattheucia struthiopteris</i> (L.) Todd.	სირაქლემას გვიმრა	ტაფელა	ცხოველთა საკვები, დეკორატ.	მთელი მცენარე	ტყე

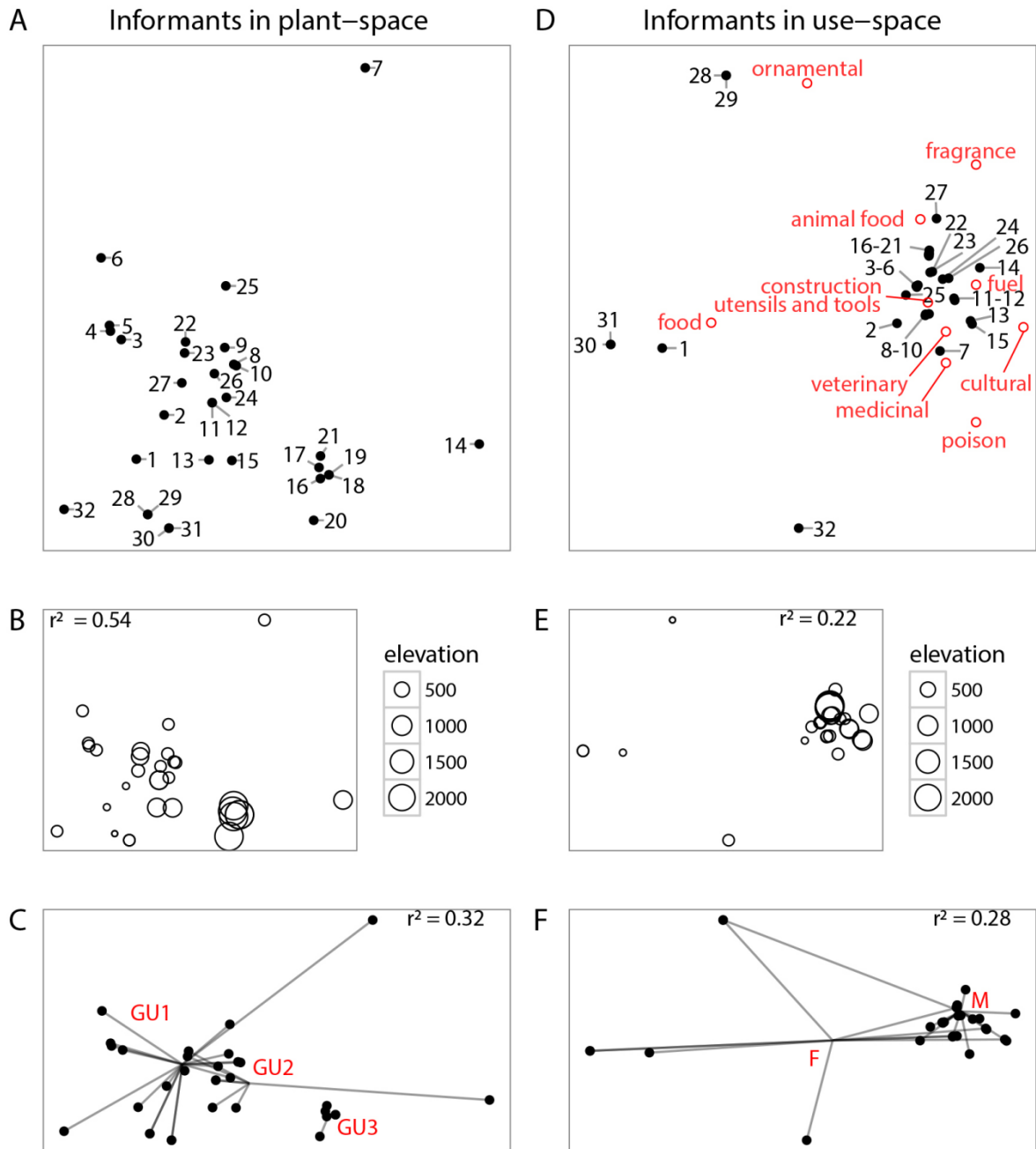

ნახ. 2. იოლერის პროპორციული დიაგრამები — რეგიონში ჩანერილი მცენარეებისა და მათი გამოყენების კატეგორიების თანხვედრა

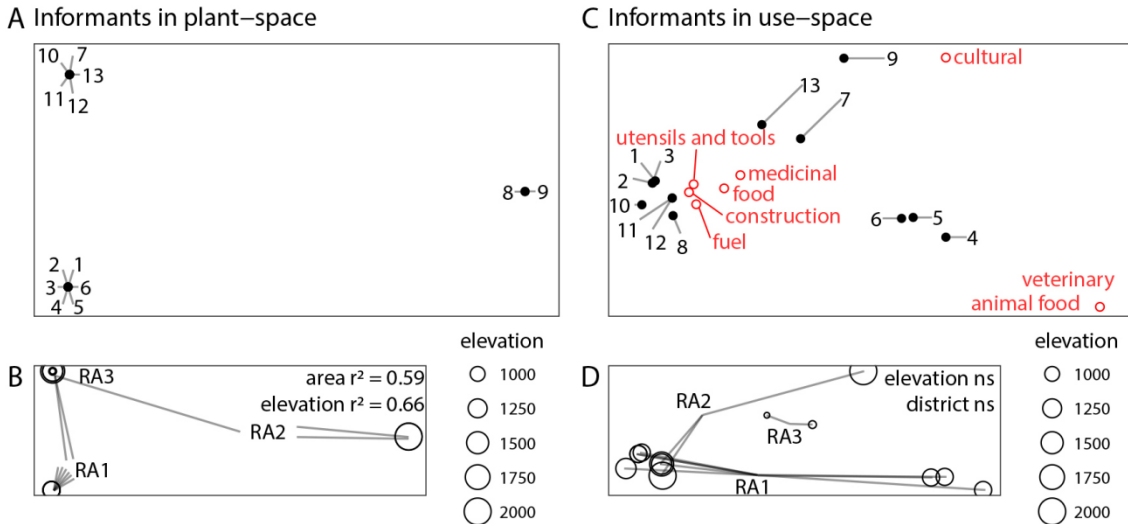
ასევე, როცა რაჭასა (RA1-3) და გურიაში (GU1-3) ვადარებდით ერთმანეთს, შეიმჩნევა დიდი თანხვედრა მცენარეთა სახეობებისა (ნახ. 5A, B) და მათი გამოყენების (ნახ. 5C, D) სიებში. მიუხედავად ამისა, მცენარეთა ორდინაციაში ჩანდა მონაწილეთა ინდივიდუალური პასუხების შეჭგუფება გეოგრაფიული მდებარეობის მიხედვით (ნახ. 5C, $r^2 = 0.55$, $p = 0.001$). გამოყენების კატეგორიების ორდინაციაში გეოგრაფიული მდებარეობა არ იყო მნიშვნელოვანი (ნახ. 5D, $p = 0.7$), არამედ ჩანდა სოფლებს შორის მეტი თანხვედრა და დიდი ცვალებადობა GU1 რაიონში.

თუ ქვემო რაჭას ლეჩხუმის მონაცემებს შევუერთებთ, კიდევ უფრო ნათელი ხდება, რომ მცენარეების ცოდნა და გამოყენება ბევრად უფრო შენარჩუნებულია მაღალმთიან სოფლებში და იზოლირებულ კუთხეებში: ეს

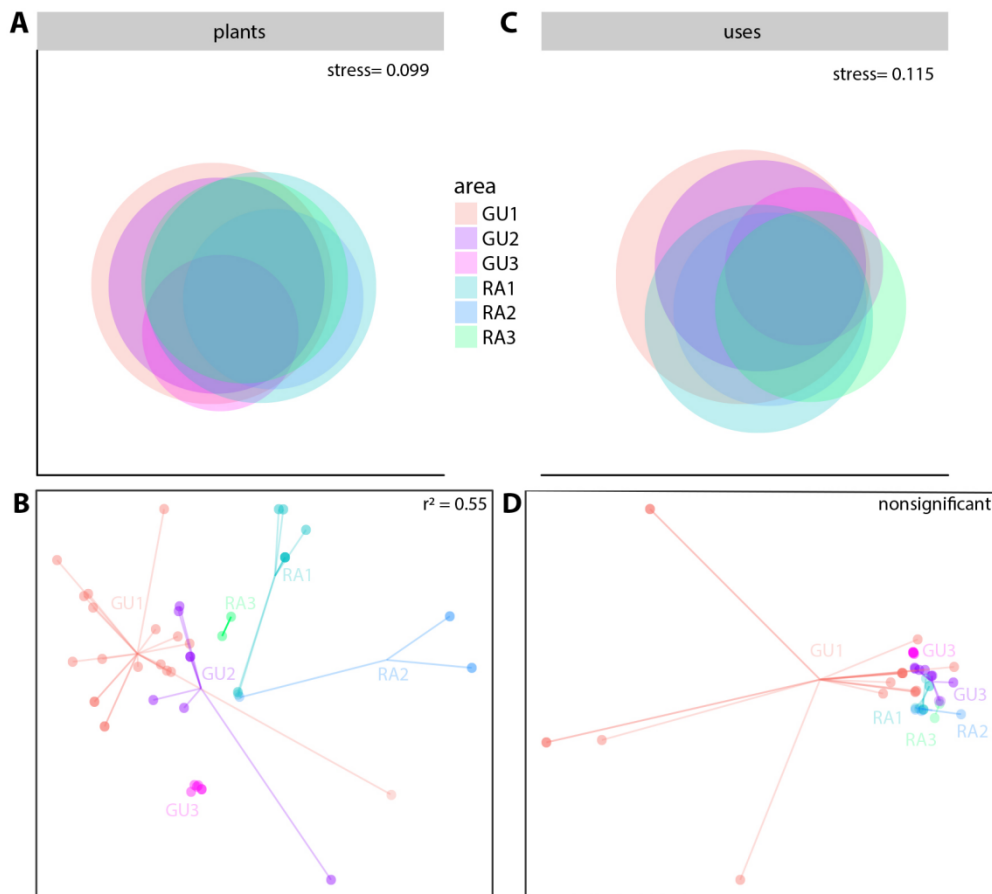
ჩანს გურული, რაჭველი და ლეჩხუმელი მონაწილეების დასახელებული მცენარეებისა (ნახ. 6A-C) და მათი გამოყენების (ნახ. 6D-F) მიხედვით ორდინაციებიდან. მონაწილეთა სოფლის სიმალზე ზღვის დონიდან მნიშვნელოვნად ერგებოდა მცენარეთა (ნახ. 6B, $r^2 = 0.27$, $p = 0.001$) და მათი გამოყენების (ნახ. 6E, $r^2 = 0.13$, $p = 0.03$) ორდინაციებს. რეგიონში მდებარეობაც ხსნიდა როგორც მცენარეთა (ნახ. 6C, $r^2 = 0.54$, $p = 0.001$) ისე მათი გამოყენების (ნახ. 6F, $r^2 = 0.30$, $p = 0.001$) ორდინაციებს. საერთო ჯამში, რაჭასა და გურიაში მცენარეთა გამოყენება ძალიან მსგავსია დაბლა მდებარე სოფლებში (ქვემო რაჭა ლეჩხუმით), საიდანაც შედარებით ყველაზე მცირე რაოდენობის გამოყენების კატეგორიები დაასახელეს.

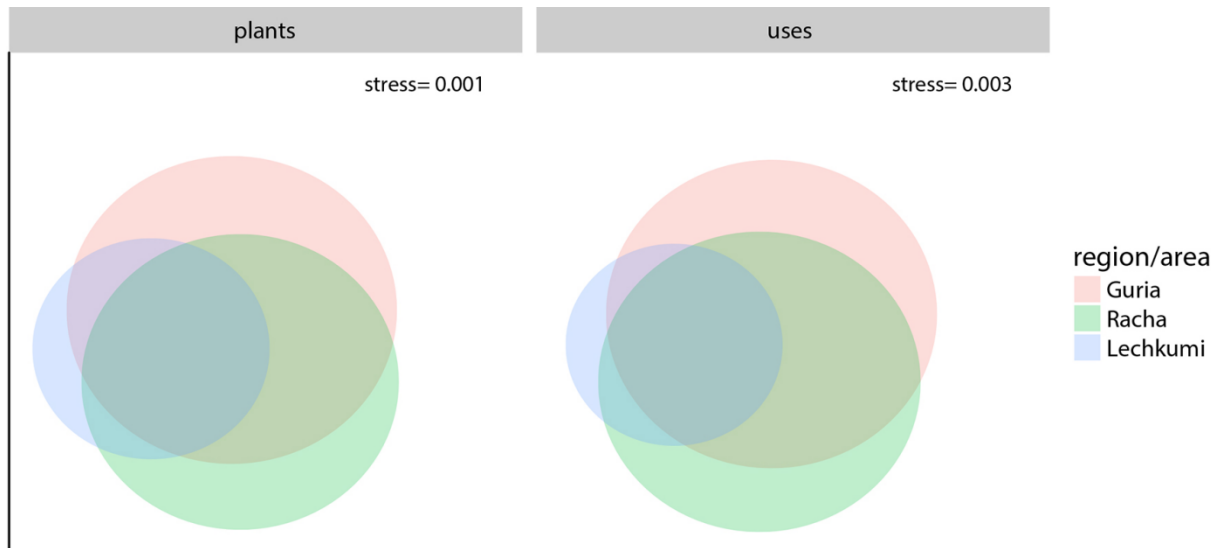
ნახ. 3. გურული მონაწილეების ორდინაცია ჩანერილი მცენარეების (A-C) და მათი გამოყენების (D-F) მიხედვით. მონაწილეთა სოფლის ზღვის დონიდან სიმაღლე (B, $r^2 = 0.54$, $p = 0.001$) და გურიის რაიონებში მდებარეობა (C, $r^2 = 0.32$, $p = 0.001$) მნიშვნელოვნად ერგება მცენარეთა მიხედვით ორდინაციას. გამოყენების მიხედვით ორდინაციის ახსნა ზღვის დონიდან სიმაღლით მნიშვნელოვნების ზღვარზეა (E, $r^2 = 0.22$, $p = 0.04$), ხოლო სქესი უმნიშვნელოა (F, $r^2 = 0.28$, $p = 0.3$).

ნახ. 4. რაჭველი მონაწილეების ორდინაცია ჩანერილი მცენარეებისა (A-B) და მათი გამოყენების კატეგორიების მიხედვით (C-D). მინაწილეების მკაფიოდ ჯგუფდებიან ჩანერილი მცენარეების მიხედვით, მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ მონაწილეთა პასუხები მსგავსია რაჭის სხვადასხვა რაიონიდან (RA1, RA2, RA3), სოფლის ამ რაიონებში მდებარეობა და ზღვის დონიდან სიმაღლე მნიშვნელოვნად ხსნიან მცენარეთა სახეობების მიხედვით ორდინაციას (B, $r^2 = 0.59$, $p = 0.01$; $r^2 = 0.66$, $p = 0.007$). გამოყენების კატეგორიები ბევრად უფრო ცვალებადია და არ იხსნება გარემოს ან დემოგრაფიული ცვლადებით.

ნახ. 5. დიდი თანხვედრა გურიისა (GU1-3) და რაჭის (RA1-3) სხვადასხვა რაიონებში ჩანერილი მცენარეების სახეობათა სიებს (A, B) და გამოყენების კატეგორიებს (C, D) შორის. მიუხედავად ამისა, მცენარეთა მიხედვით ორდინაცია მნიშვნელოვნად იხსნება გამოკითხულთა სოფლების ამ რაიონებში მდებარეობით (C, $r^2 = 0.55$, $p = 0.001$). გამოყენების მიხედვით ორდინაციისთვის ეს ფაქტორი უმნიშვნელოა (D, $p = 0.7$), მეტია სოფლებს შორის თანხვედრა (გადაფარვა) და დიდი ცვალებადობა GU1 რაიონში.

ნახ. 6. გურული, რაჭველი და ლეჩხუმელი მონაწილეების ორდინაცია ჩანერილი მცენარეების (A-C) და მათი გამოყენების (D-F) მიხედვით. გამოკითხული სოფლების სიმაღლე ზღვის დონიდან მნიშვნელოვნად ხსნის მცენარეების (B, $r^2 = 0.27$, $p = 0.001$) და მათი გამოყენების (E, $r^2 = 0.13$, $p = 0.03$) მიხედვით ორდინაციას. მდებარეობა სხვადასხვა რაიონში ასევე მნიშვნელოვნად ხსნის როგორც მცენარეების (C, $r^2 = 0.54$, $p = 0.001$) ისე გამოყენების (F, $r^2 = 0.30$, $p = 0.001$) მიხედვით ორდინაციებს.

მონაწილეთა კონსენსუსის ფაქტორი (ICF)

მცენარეთა გამოყენების დასახელებული გამოყენების კატეგორიები ძალიან თანხვედრილი იყო გურიისა და რაჭის სოფლებში, გარდა მცირე სხვაობებისა, რომლებიც ჩავინერეთ მცირე სოფლებში მონაწილეთა ნაკლები რაოდენობით — დვაბზე, ზემო სურები, ვაკიჯვარი და ნატანები გურიაში, ქვედა შავრა, გონა და შარდომეთი რაჭაში (ცხრილი 2). მაგალითად, საკვები და სამკურნალო მცენარეების გამოყენება ერთი და იგივე იყო ყველა სოფელში. ICF უფრო განსხვავებული იყო ზემოთ ნახსენებ მცირე სოფლებს შორის, თუმცა სოფლებს შიგნით ICF ძალიან მაღალი იყო. საერთოდ კი რაჭაში ICF უფრო ნაკლები იყო ვიდრე გურიაში, რაც მიუთითებს მცენარეების ცოდნის ფართო გავრცელებას გურიაში და სახეობების უფრო შერჩევით გამოყენებას რაჭაში

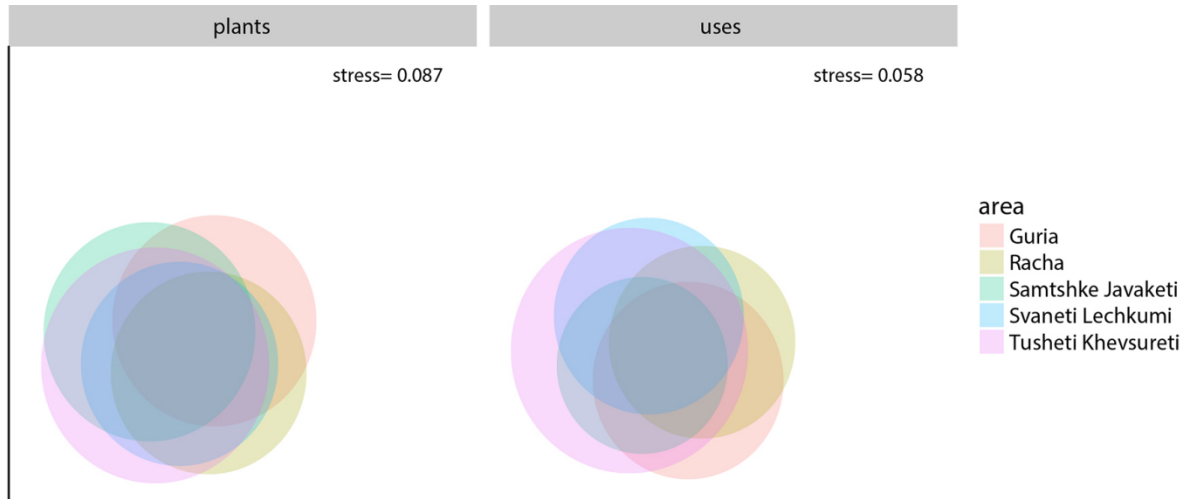
შედეგების განხილვა

გურიაც და რაჭაც მკაფიოდ განსხვავდებოდნენ საქართველოს სხვა რეგიონებსგან მცენარეების ცოდნითა და გამოყენებით (ნახ. 7). მთლიანობაში, რაჭასა და გურიაში ჩანერილი სახეობების რაოდენობა ყველაზე მაღალი იყო მთელს საქართველოში. სახეობების რაოდენობა ბევრად აღემატებოდა მეზობელ სვანეთსა და ლეჩხუმს (Bussmann et al. 2014, 2016a), სამცხე-ჯავახეთს (Bussmann et al. 2017a,b) და თუშ-ფშავ-ხევსურეთსაც კი (Bussmann et al. 2016b, 2017c), ანუ რეგიონს, სადაც აქამდე ყველაზე მეტი მცენარის სახეობა იქნა ჩანერილი არა მარტო საქართველოში,

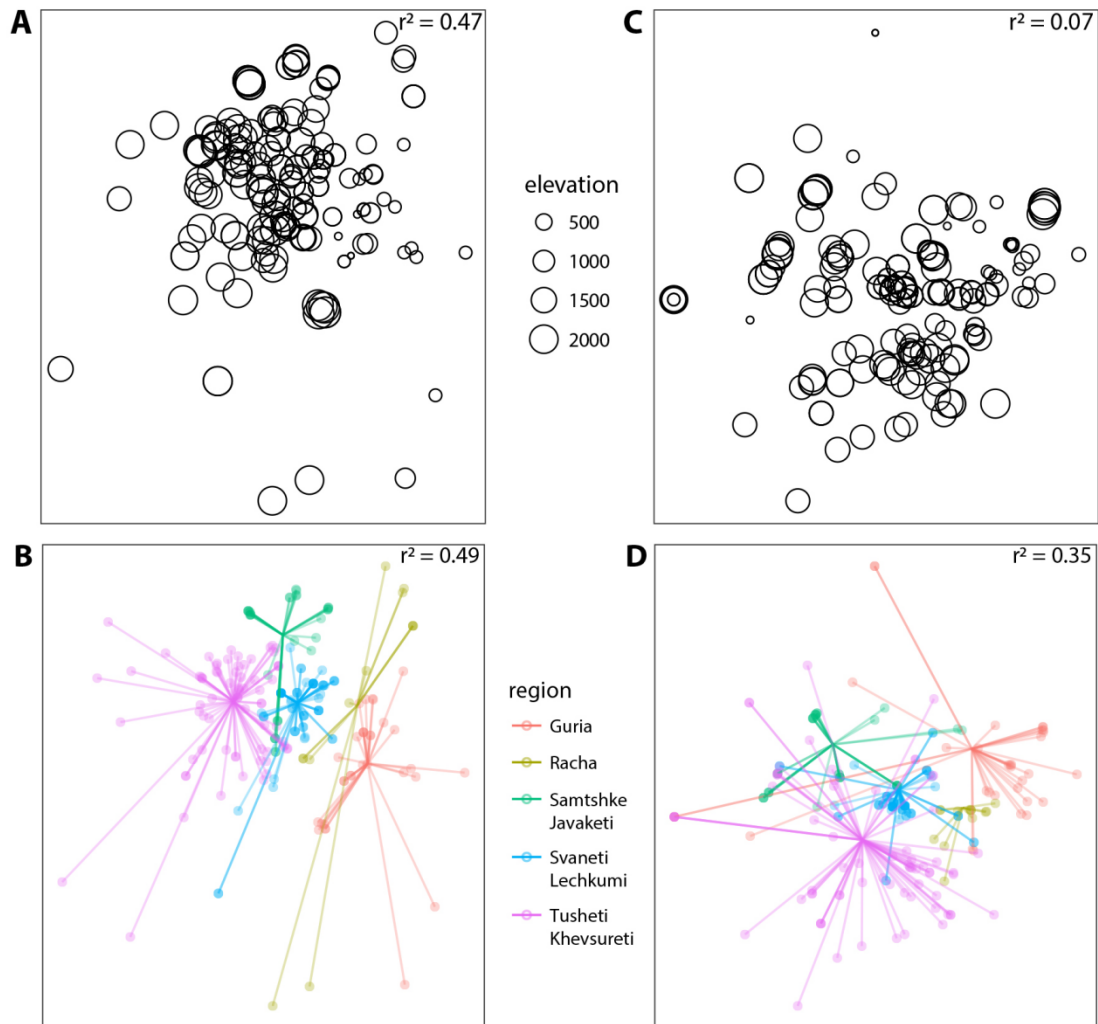
არამედ მთელს ხმელთაშუაზღვის რეგიონში (Bussmann et al. 2016c). თუმცა, ველური სახეობების სიჭარბე სამკურნალო მცენარეებში და ბალ-ბოსტნის სახეობების სიჭარბე საკვებ მცენარეებში სხვა რეგიონებისთვისაც ერთნაირად დამახასიათებელი იყო (Bussmann et al. 2014, 2016a,b,c, 2017a,b,c). როცა მონაწილეთს განვალაგებდით ჩანერილი მცენარეების (ნახ. 8A, B) და მათი გამოყენების (ნახ. 8C,D) მიხედვით, ეს ორდინაციები აიხსნებოდა მონაწილეთა სოფლის სიმაღლით ზღვის დონიდან (იხ. ნახ. 9A, $r^2 = 0.47$, $p = 0.001$ მცენარეთა სახეობების მიხედვით და ნახ. 9C, $r^2 = 0.07$, $p = 0.001$ მცენარეთა გამოყენების მიხედვით). ასევე, სოფლის იდენტობა (თუ საკვლევ რეგიონის რომელ კუთხეს ეკუთვნის) კარგად ერგებოდა მცენარეების (ნახ. 9B, $r^2 = 0.49$, $p = 0.001$) და მათი გამოყენების (ნახ. 9D, $2r = 0.35$, $p = 0.001$) ორდინაციებს. გეოგრაფიული ცვლადები (სოფლის იდენტობა, კუთხე და ზღვის დონიდან სიმაღლე) განსხვავებებს ძალიან კარგად ხსნიდნენ, მაშინ როცა ფაქტორები, როგორცაა ასაკი და სქესი, არ იყვნენ მნიშვნელოვანი (ნახ. 10). საკვები და სამკურნალო დანიშნულება გამოყენების ყველაზე ხშირად ნახსენები კატეგორიები იყო მთელს საქართველოში, თუმცა უფრო ნაკლებად გამოკვეთილი გურიასა და რაჭაში (ნახ. 10).

ცხრილი 2 — საშუალო მინაწილეთა კონსენსუსი (ICF) გამოკითხულ სოფლებში მცენარეთა გამოყენების თაობაზე; ნაჩვენებია გამოყენების კატეგორიათა ჩანაწერების ჯამური რიცხვიც.

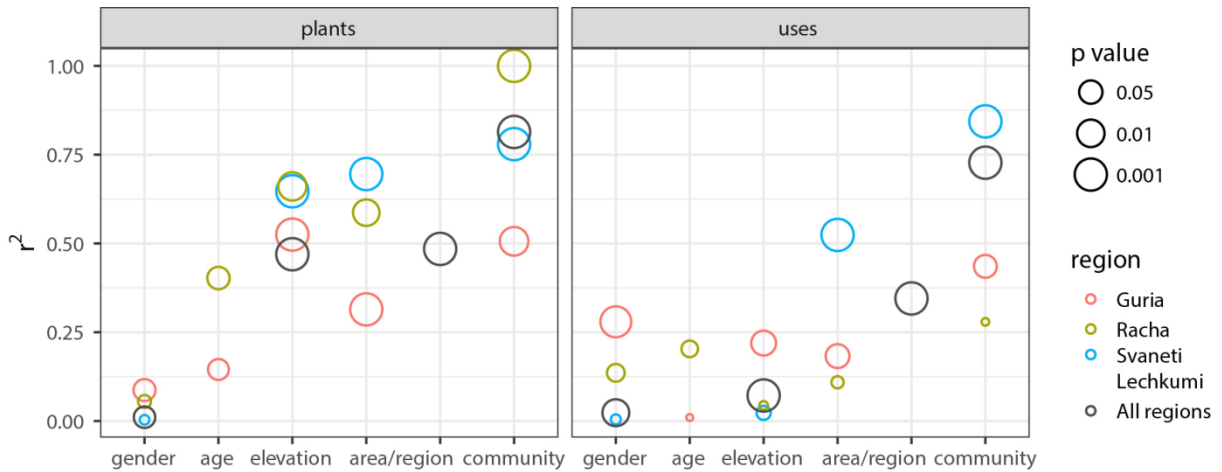
რეგიონი	კუთხე	სოფელი	სიმაღლე ზღვ.დ., მ	სოფლის კოდი	ჩანწერილი კატეგორიების რიცხვი	ჩანაწერების ჯამური რიცხვი	ტაქსონთა ჯამური რიცხვი	საშუალო ICF	ICF სტანდ. გადახრა
გურია	GU1	Dvabzu	125	Dva	6	171	93	0.1586	0.2154
გურია	GU1	Metsieti	285	Met	6	240	66	0.7742	0.1163
გურია	GU1	Natanebi	120	Nat	3	76	36	0.7124	0.251
გურია	GU1	Pampaleti	255	Pam	10	786	199	0.7315	0.1623
გურია	GU1	Vakijvari	323	Vak	9	121	93	0.0967	0.1517
გურია	GU1	Vani	270	Van	9	372	113	0.5421	0.2636
გურია	GU2	Zemo Surebi	700	Zem	9	297	116	0.5392	0.0911
გურია	GU2	Zoti	835	Zot	9	340	121	0.6991	0.2385
გურია	GU3	Bakhmaro	2400	Bak	9	890	67	0.9518	0.0409
რაჭა	RA1	Gebi	1350	Geb	5	177	75	0.569	0.0317
რაჭა	RA1	Kveda Tlugi	1129	Kvt	8	987	187	0.8076	0.2089
რაჭა	RA2	Gona	1680	Gon	5	80	66	0.127	0.1197
რაჭა	RA2	Mravaldzali	2000	Mra	6	67	37	0.338	0.262
რაჭა	RA3	Kveda Shavra	788	Kvs	6	88	83	0.0348	0.0591
რაჭა	RA3	Shardometi	776	Sha	6	114	98	0.0643	0.1038

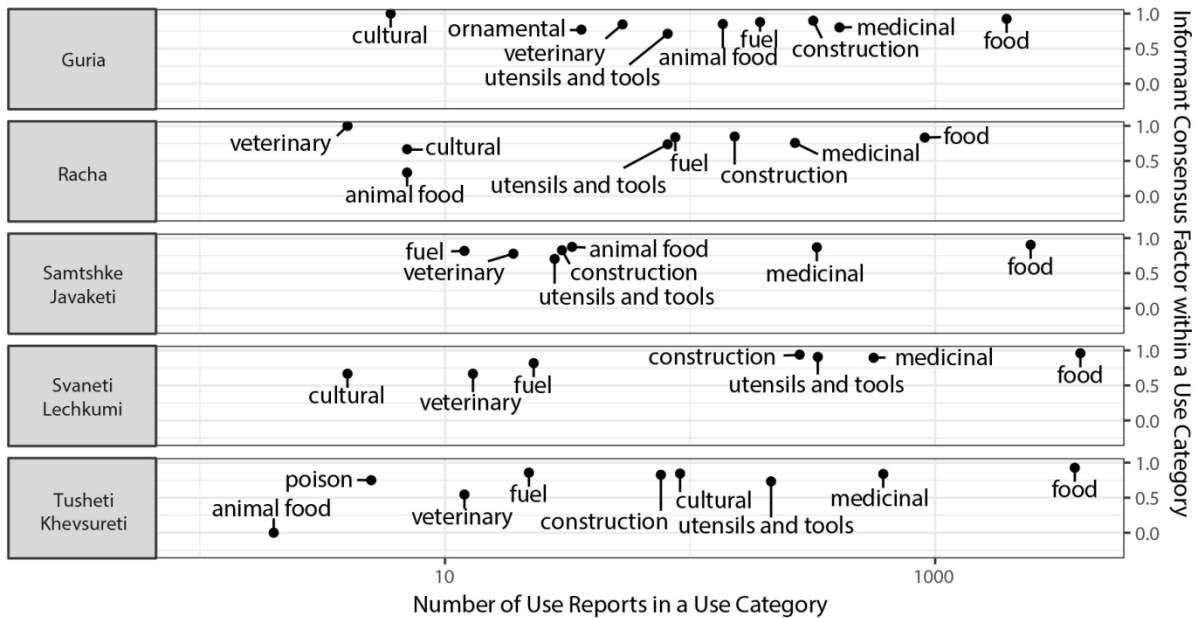
ნახ. 7. თილერის პროპორციული დიაგრამები აჩვენებენ ჩაწერილი მცენარეებისა და მათი გამოყენების თანხვედრას საქართველოს რეგიონებში.

ნახ. 8. როცა მონაწილების განლაგება მათგან ჩაწერილი მცენარეთა სახეობების (A,B) და მათი გამოყენების კატეგორიების (C,D) მიხედვით, გამოკითხული სოფლის სიმაღლე ზღვის დონიდან მნიშვნელოვნად ხსნის მცენარეების (A, $r^2 = 0.47$, $p = 0.001$) და მათი გამოყენების (C, $r^2 = 0.07$, $p = 0.001$) მიხედვით ორდინაციას. მდებარეობა რეგიონში ასევე მნიშვნელოვნად ხსნის როგორც მცენარეების (B, $r^2 = 0.49$, $p = 0.001$), ისე გამოყენების (D, $r^2 = 0.35$, $p = 0.001$) მიხედვით ორდინაციას. ყოველი რეგიონის ცენტროიდი ნაჩვენებია, როგორც ინდივიდუალური მონაწილის წარმომადგენელი წერტილების თავმოყრის ადგილი.

ნახ. 9. გარემოს ფაქტორებით მიერ მცენარეთა სახეობებისა და მათი გამოყენების ექსტრაპოლაცია. რეგიონებს შორის (გურია, რაჭა, სვანეთ-ლეჩხუმი და ყველა რეგიონი ერთად) გარემოს ცვლადები (მონაწილეთა სქესი, ასაკი იდენტობა, ზღვის დონიდან სიმაღლე და რაიონი) მოერგებოდა ჩანერძილი მცენარეებისა და მათი გამოყენების კატეგორიების მიხედვით განლაგებულ მონაწილეებს. გეოგრაფიული ცვლადები უკეთ ერგებოდა მცენარეთა სახეობების, ვიდრე გამოყენების კატეგორიების მიხედვით განლაგებებს.

ნახ. 10. მონაწილეთა კონსენსუსის დამოკიდებულება გამოყენების კატეგორიების ჩანაწერთა რიცხვზე გამოყენების ყოველი კატეგორიისთვის საქართველოს რეგიონებში.

გურიაში და რაჭაში ასევე აჩვენებს გაცილებით მეტი სახეობა, ვიდრე ევროპის სხვა რეგიონებიდანაა გამოქვეყნებული. ამ რეგიონებთან შედარებით, განსაკუთრებით მაღალი იყო საკვები მცენარეების რაოდენობა (Pieroni and Söukand 2017; Nedelcheva et al. 2017; Łuczaj et al. 2017; Melián et al. 2017; Söukand et al. 2017; Carvalho 2016; Polat et al. 2017; Kasper-Pakosz et al. 2016; Korkmaz et al. 2016a; Dolina et al. 2016), ისევე, როგორც სამკურნალო მცენარეების რაოდენობა (Nedelcheva et al. 2017; Melián et al. 2017; Söukand et al. 2017; Carvalho 2016; Polat et al. 2017; Kasper-Pakosz et al. 2016;

Korkmaz et al. 2016a,b; Dolina et al. 2016; Akgül et al. 2016; Polat et al. 2015; Mükemre et al. 2016). ბაიასა და ნემსინჯერას შერევა სხვა მცენარეებთან ფხლის დასამზადებლად (იხ. ასევე (Łuczaj et al. 2017)) უჩვენებს, რომ იმ მცენარეების საკვებად გამოყენება, რომელთაც სხვაგან თავს არიდებენ გარკვეული შხამიანობის გამო, საქართველოში ფართოდაა გავრცელებული.

შხამიანი მცენარეების ფოთლების (თეთრყვავილა, ია, კარტოფილი) ფხლისთვის გამოყენება ძალიან საინტერესოა და საკმაოდ

ხშირია მთელს ქვეყანაში. ისევე, როგორც ეს აღწერილია ადრინდელ შრომებშიც (Bussmann et al. 2014, 2016a,b,c, 2017a,b,c), ასეთი სახეობების ფოთლები გროვდება ადრე გაზაფხულზე, განსაკუთრებით რაჭის მივარდნილ სოფლებში და წყალში იხარშება. ნახარში იღვრება და დარჩენილი მცენარეული მასა იჭმება. მონაწილეები ყოველთვის აღნიშნავენ, რომ მათთვის ცნობილია ცალკეული მცენარის შხამიანობის შესახებ, და ამიტომაც ფხლის მომზადებისას ყოველთვის “ცოტ-ცოტა სხვადასხვა მცენარეს” ურევდნენ.

სოკოების სახეობების სიმრავლე, განსაკუთრებით რაჭაში, გასაოცარია და ხაზს უსვამს ამ რეგიონის განსაკუთრებულ მიკოფილურობას. სახეობათა დაახლოებით ნახევარი პირველად იქნა ჩანერილი და ჯერ კიდევ ელოდება ტაქსონომიურ გარკვევას, რადგან ისინი აქამდე დოკუმენტირებული სახეობებისგან განსხვავდება (Kupradze et al. 2015).

სამადლობელი

ავტორები ემადლიერებიან გურრის და რაჭა-ლეჩხუმის მოსახლეობას, ყველას ვინც კეთილი ნება გამოიჩინა და დაგვთანხმდა ეთნობიოლოგიურ გამოკითხვებში მონაწილეობას.

ავტორთა წვლილი

რვბ, ნირს, შს, ზკ, დქ, დჭ და ქბ: კვლევის დაგეგმვა; რვბ, ნირს, შს, ზკ, დქ და ქბ: სავლე სამუშაო, რეკ: სტატისტიკური ანალიზები; რვბ, ნირს და რეკ: მონაცემთა ანალიზი და ხელნაწერის მომზადება; ყველა ავტორმა წაიკითხა, გაასწორა და მიიღო ხელნაწერის საბოლოო ტექსტი.

ფინანსურ ინტერესთა კონკურენცია

ავტორები აცხადებენ, რომ მათ არ აქვთ კონკურენტული ფინანსური ინტერესები.

განცხადებები

შემოკლებების წუსხა: არ გამოგვიყენებია

ეთიკა და მონაწილეობაზე თანხმობა: სიტყვიერი ინფორმირებული თანხმობა მიღებულია ყველა მონაწილისაგან ინტერვიუს ჩატარებამდე.

გამოქვეყნებაზე თანხმობა: არ გამოგვიყენებია. არანაირი პირადი მონაცემი ან გამოსახულება არ გაცემულა.

ინტერესთა კონფლიქტი: ავტორები აცხადებენ ინტერესთა კონფლიქტის არ ქონას.

დაფინანსება: ამ კვლევას არ მიუღია რაიმე ფინანსური მხარდაჭერა რომელიმე კონკრეტული ფონდისგან ან კომერციული წყაროდან.

ფინანსურ ინტერესთა კონკურენცია: ავტორები აცხადებენ, რომ მათ არ აქვთ კონკურენტული ფინანსური ინტერესები.

სამადლობელი

ავტორები ემადლიერებიან აჭარის, სამეგრელოსა და ქვემო სვანეთის მოსახლეობას, ყველას, ვინც კეთილი ნება გამოიჩინა და დაგვთანხმდა ეთნობიოლოგიურ გამოკითხვებში მონაწილეობას.

სამადლობელი: ავტორები ემადლიერებიან აჭარის, სამეგრელოსა და ქვემო სვანეთის მოსახლეობას, ყველას, ვინც კეთილი ნება გამოიჩინა და დაგვთანხმდა ეთნობიოლოგიურ გამოკითხვებში მონაწილეობას.

გამოყენებული ლიტერატურა

Akgül G, Yılmaz N, Celep A, Celep F & Çakılcıoğlu U, Ethnobotanical purposes of plants sold by herbalists and folk bazaars in the center of Cappadocia (Nevşehir, Turkey), *Indian J Tradit Knowle*, 15 (1) (2016) 103-108.

Angiosperm Phylogeny Group, An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG III, *Bot J Linn Soc*, 161(1) (2009) 105-121.

Beridze T, Archvadze I & Eliadze T (eds), Major results of the first national general census of the population of Georgia, vol. 2, (State Department of Statistics of Georgia, Tbilisi), 2003.

Bussmann RW (ed), *Ethnobotany of the Caucasus*. Springer International Publishing, New York, 2017.

Bussmann RW, Paniagua Zambrana NY, Sikharulidze S, Kikvidze Z, Kikodze D, Jinjikhadze T, Shanshiashvili T, Chelidze D, Batsatsashvili K & Bakanidze N, Wine, Beer, Snuff, Medicine and loss of diversity – Ethnobotanical travels in the Georgian Caucasus, *Ethnobot Res Appl*, 12 (2014) 237-313.

Bussmann RW, Paniagua Zambrana NY, Sikharulidze S, Kikvidze Z, Kikodze D, Tchelidze D, Khutsishvili M, Batsatsashvili K & Hart RE, Medicinal and food plants of Svaneti and Lechkhumi, Sakartvelo (Republic of Georgia), Caucasus, *Medicinal and Aromatic Plants*, 5:266 (2016a), DOI: 10.4172/2167-0412.1000266.

Bussmann RW, Paniagua Zambrana NY, Sikharulidze S, Kikvidze Z, Kikodze D, Tchelidze D, Khutsishvili M, Batsatsashvili K, Hart RE & Pieroni

- A, Your poison in my pie – the use of Potato (*Solanum tuberosum* L.) leaves in Sakartvelo, Georgia (Caucasus) and Gollobordo, Eastern Albania, *Econ Bot*, 70(4) (2016b) 431-437.
- Bussmann RW, Paniagua Zambrana NY, Sikharulidze S, Kikvidze Z, Kikodze D, Tchelidze D, Khutsishvili M, Batsatsashvili K & Hart RE (2016). A comparative ethnobotany of Khevsureti, Samtskhe-Javakheti, Tusheti, Svaneti, and Racha-Lechkhumi, Republic of Georgia (Sakartvelo), Caucasus, *J Ethnobiol Ethnomed*, 12(43) (2016c) DOI: 10.1186/s13002-016-0110-2.
- Bussmann RW, Paniagua Zambrana NY, Sikharulidze S, Kikvidze Z, Kikodze D, Tchelidze D, Khutsishvili M, Batsatsashvili K & Hart RE, Ethnobotany of Samtskhe- Javakheti, Sakartvelo (Republic of Georgia), Caucasus, *Indian J Tradit Knowle*, 16 (1) (2017a) 7-24.
- Bussmann RW, Paniagua Zambrana NY, Sikharulidze S, Kikvidze Z, Kikodze D, Tchelidze D, Khutsishvili M, Batsatsashvili K & Hart RE, Plants in the spa – the medicinal plant market of Borjomi, Sakartvelo (Republic of Georgia), Caucasus, *Indian J Tradit Knowle*, 16 (1) (2017b) 25-34.
- Bussmann RW, Paniagua Zambrana NY, Sikharulidze S, Kikvidze Z, Kikodze D, Tchelidze D, Khutsishvili M, Batsatsashvili K & Hart RE, Plant and fungal use in Tusheti, Khevsureti and Pshavi, Sakartvelo (Republic of Georgia), Caucasus, *Act Soc Bot Pol*, 86(2) (2017c) 3517. <https://doi.org/10.5586/asbp.3517>.
- Carvalho A M, Homegardens in North-Eastern Portugal: Former features, roles, gendered knowledge and practices, *Gaia Scient*, 10(2) (0) 10-25. Doi: 10.21707/gaia.v10.n02a02
- Chikobava A (ed), Explanatory Dictionary of the Georgian Language. Georgian Soviet Encyclopedia, Tbilisi, 1986.
- Dolina K., Jug-Dujaković M., Łuczaj Ł & Vitasović-Kosić I, A century of changes in wild food plant use in coastal Croatia: the example of Krk and Poljica, *Act Soc Bot Pol*, 85(3):3508 (2016) Doi: 10.5586/asbp.3508
- Flora of Georgia Committee, Flora of Georgia, Vol. 1-16, (Metsniereba, Tbilisi), 1971-2011.
- Gagnidze R & Davitadze M, The local flora - Plant world of Georgia. Gamomtsemloba Ach'ara, Batumi, 2000.
- Kasper-Pakosz R, Pietras M & Łuczaj Ł, Wild and native plants and mushrooms sold in the open-air markets of southeastern Poland, *J Ethnobiol Ethnomed*, 12:45 (2016) Doi: 10.1186/s13002-016-0117-8
- Kordzakhia M & Javakhishvili S, Climate of Georgia. Ganatleba, Tbilisi, 1961.
- Korkmaz M, Karakus S, Özçelik H & Selvi S, An ethnobotanical study on medicinal plants in Erzincan, Turkey, *Indian J Tradit Knowle* 15(2) (2016b) 192-202.
- Korkmaz M, Karakus S, Selvi S & Çakılcıoğlu U, Traditional knowledge on wild plants in Üzümlü (Erzincan-Turkey), *Indian J Tradit Knowle*, 15(4) (2016a) 538-545.
- Kupradze I, Jorjadze A, Arabidze A, Beltadze T, Batsatsashvili T, Paniagua Zambrana NY & Bussmann RW, Ethnobiological Study of Svaneti Fungi and Lichens: History of Research, Diversity, Local Names and Traditional Use, *Am J Env Prot*, 4(3-1) (2015) 101-110.
- Łuczaj Ł, Tvalodze B & Zalkaliani D 2017. Comfrey and Buttercup Eaters: Wild Vegetables of the Imereti Region in Western Georgia, Caucasus, *Econ Bot*, 71(12) (2017) 188-193.
- Makashvili A (1991) Botanical Dictionary. Plant Names, 3rd edn, Metsniereba, Tbilisi
- Makashvili A, Flora of Tbilisi and environs, (Metsniereba, Tbilisi), 1952-1953.
- Melián A, Rucabado T, Sarabia JF, Angeles Botella M, Asencio AD & Pretel, MT, Cultural Importance of Wild or Traditionally Collected Plants in the Sierra de Grazalema (Southern Spain), *Econ Bot*, 71(1) (2017) 160-174.
- Mükemre M, Behçet L & Çakılcıoğlu U, Survey of wild food plants for human consumption in villages of Çatak (Van-Turkey), *Indian J Tradit Knowle*, 15(2) (2016) 181-191.
- Nedelcheva A, Pieroni A & Dogan Y, Folk food and medicinal botanical knowledge among the last remaining Yörüks of the Balkans, *Act Soc Bot Pol*, 86(2):3522 (2017) Doi:10.5586/asbp.3522
- Oksanen J, Guillaume Blanchet F, Kindt R, Legendre P, Minchin PR, O'Hara RB, Simpson GL, Solymos P, Stevens MHH & Wagner H, Vegan: Community Ecology Package. R package version 2.3-0 (2015) <http://CRAN.R-project.org/package=vegan>.
- Pieroni A & Sökand R, The disappearing wild food and medicinal plant knowledge in a few mountain villages of North-Eastern Albania, *J Appl Bot Food Qual*, 90 (2017) 58-67 Doi:10.5073/JABFQ.2017.090.009
- Polat R, Çakılcıoğlu U, Uluhan MS & Paksoy MY, Survey of wild food plants for human consumption in Elazığ (Turkey), *Indian J Tradit Knowle*, 1(1) (2015) 69-75.

Polat R, Güner B, Babacan EY & Çakilcioglu U, Survey of wild food plants for human consumption in Bingöl (Turkey), *Indian J Tradit Knowle*, 16(3) (2017) 378-384.

Sõukand R, Hrynevich Y, Vasilyeva I, Prakofjewa J, Vnukovich Y, Paciupa J, Hlushko A, Knureva Y, Litvinava Y, Vyskvarka S, Silivonchyk H, Paulava A, Kõiva M & Kalle R, Multi-functionality of the few: current and past uses of wild plants for food and healing in Liubań region, Belarus, *J Ethnobiol Ethnomed*, 13:10 (2017) Doi: 10.1186/s13002-017-0139-x

Wilkinson L, venneuler: Venn and Euler Diagrams. R package version 1.1-0 (2011) <http://cran.r-project.org/package=venneuler>

Zazanashvili N, Gagnidze R & Nakhutsrishvili G, Main types of vegetation zonation on the mountains of the Caucasus, *Act Phyt Suec*, 85 (1999) 7-16.